

CATONIS DISTICHA DE MORIBUS.

Cum Scholiis DES. ERASMI
ROTTERODAMI.

Adjecta sunt,

*Dicta Græca Sapientum, interprete Erasmo Rotterodamo.
Eadem per Ausonii, cum Erasmi doctissima enarratione.
Mimi Publani ex ejusdem Erasmi restitutione, cumq;
Scholiis ejusdem.*

*Isocratis ad Demonicum Oratio Parænetica, longe ad
juventutis mores ritè formandos utilissima.*

Majori quàm hactenus curâ, diligentiaq; excusa.

OXONIÆ,
Excudebat HEN. HALL, Academiæ
Typographus. 1652.

[Illegible scribbled text]

[Illegible scribbled text]

1886

YALE

Reynolds

8

W
ES

L

ni
tel

Co

ci

C

M

re

ru

m

D

F

ho

gu

it

pu

bo

LIBELLUS ELEGANTISSIMUS

qui inscribitur , *Cato de præceptis vitæ
communis* , *Erasmo Rotærodamo*

Castigatore & interprete.

Præfatio cum brevissimis præceptis.

Um animadverterem quàm plurimos
homines graviter errare in via mo-
rum, succurrendum & consulendum
eorum opinioni fore existimavi, ma-
ximè ut gloriosè viverent, & hono-
rem contingerent. Nunc te, fili cha-
rissime, docebo, quo pacto mores a-
nimi tui componas. Igitur præcepta mea ita legas, ut in-
telligas: Legere enim & non intelligere, negligere est.

Itaque, *Deo supplica. Parentes ama.*

Prima pietas est in Deum; proxima in parentes.

Cognatos cole.

Tertia in reliquos cognatos, Supplicamus Deo sacrifi-
ciis. Amamus parentes, dum observamus & obsequimur.
Colimus cognatos officiis & consuetudine vitæ.

Magistrum metue.

Olim dabatur Ingenuis pueris Pædagogus, quem vere-
rentur, nunc Magistrum vocant. Et animadverte verbo-
rum proprietatem. Deo supplicandum est: Parentes a-
mandi: Cognati colendi: Magister metuendus.

Datum serva.

Quod tuæ creditum est fidei, id serva veluti depositum:

Foro te para.

Id est, his artibus te exerceas, ut possis in foro versari;
hoc est, in causis agendis. Nam hic olim erat primus
gradus ad honores summos. Legi in quibusdã vetu-
tissimis codicibus (*foro pare*) id est, accommoda te rebus
præsentibus, quemadmodum dicimus (*in foro.*) Cum
hoc interpretamento consentit Græcus *Planudes*; neque

dubium est quin hæc sit germana lectio.

Cum bonis ambula.

Cum optimis habeto consuetudinem. Nam primum talem te judicabunt, cum qualibus conspexerint te consuetudinem agere, deinde bonorum convictu redderis melior.

Ad consilium ne accessaris, antequam voceris.

Nè ingeras teipsum alienis negotiis, sed accersitus accedas.

Mundus esto.

Id est, neque sordidus, neque luxuriosus, sed eleganti munditie.

Saluta libenter.

Conciliat enim ea comitas & affabilitas multorum benevolentiam, & alit partem.

Majori cede.

Id est, noli certare cum potentioribus.

Minori parce.

Id est, noli favere in eos qui sunt te inferiores, sed illis concede nonnihil.

Rem tuam custodi.

Nè profundas temerè facultates tuas, nè vel turpiter egeas, vel turpius rem pares.

Verecundiam serva.

Id est, serva te incontaminatum ac purum ab inquinamenti libidinum: Castum enim verecundum dicitur: autem ætatis flos his periculis obnoxius.

Diligentiam adhibe.

Cura in omni re plurimum valet. Negligentia semper comitem habet infelicitatem.

Libros lege.

Nam ex his citò discitur, quod longo vitæ usu vix sequi queas.

Quod legeris memento.

Nam quidam onerant se lectione, alia super alia ingerentes, neque quicquam insculpunt memoriz.

Familiam cura.

Domestica negotia tibi curanda sunt, non aliena.

Blandus esto.

Id est, comis in congressu.

Iraſci abs re noli.

Nè sis moroſus. Nam omninò non commoveri, ſtipitis eſt potiùs quàm hominis.

Neminem irriſeris.

Eſt enim argumentum arrogantis ſtultitiæ. Vel,
Miſerum ne irriſeris.

Sic enim quidam codices habent, hoc eſt, animi vitia ridere merentur, calamitas miſericordiam meretur potiùs quàm riſum.

Mutuum dato. Cui des videto.

Eſt quidem aliquando danda pecunia mutuò; ſed non quibuſlibet, ſed reddituris bonâ fide, ſed dignis officio, denique iis quibus non graveris & dono dare.

Judicio adeſto.

Adiunt advocati: & id olim erat officium præcipuum in amicos, adeſſe judiciis.

Convivare raro.

Sæpiùs vocare ad convivium, exhaurit ſubſtantiam; ſæpiùs ire ad convivium, ſordidum eſt: at rariùs utrumque facere, humanitatis eſt.

Quod ſatis eſt dormi.

Hoc eſt non ad voluptatem, ſed ad neceſſitatem naturæ.

Fuſſurandum ſerva.

Non eſt temerè jurandum: quod autem jurâris, præſtandum eſt, niſi ſcelus ſit quod jurâris.

Vino tempera.

Eſto moderatus in vino; vel abſtine à vino: nam adoleſcenti dare vinum, eſt oleum igni addere.

Pugna pro patriâ.

Pugnandum eſt, non pro quavis re, ſed pro deſenſione patriæ. Nam, *Carum* more, mercede pugnare turpiſſimum eſt, & plus quàm gladiatorium.

Nihil temerè credideris.

Id eſt, nè facilis ſis ad credenda quævis, quæ dicuntur.

Tu te conſule.

A teipſo pete conſiliû, qui te tuâque optimè nôſti. Aut,

Tutò consule.

Id est, cave à consiliis periculosis, tuta consilia sequere.
Nam duplex est lectio.

Meretricem fuge. Literas disce.

Ætas enim prima studio literarum, optimè coercetur
 scortis.

Nihil mentiri debes,

Turpe in puero ingenio omne mendacium,
Bonis benefacito.

Beneficia non sunt conferenda nisi in bonos: alioquin
 pereunt.

Maledicus ne esto.

Id est, à convitiis tempera, neque carpas vitam alicujus
Existimationem retine.

Bonam famam tuere, ne perdas. Perit enim facilè:
 non facilè sarcietur.

Æquum judica.

Id est, non ad lucrum, aut ad gratiam: sed ad regulam
 æquitatis.

Parentes patientiâ vince.

Ferendi sunt parentes, etiam iniquiores.

Beneficii accepti memor esto.

Nam dari pulchrum est oblivisci: accepti verò mem-
 nisse decet.

Ad prætorium statò.

Multa enim discuntur in agendis causis.

Consultus esto.

Id est, calleas scientiam, & morem juris, ut possis
 amicis opitulari.

Uttere virtute.

Non viribus, neque dolo.

Iracundiam tempera.

Antè monuit non esse irascendum sine causâ. Nunc
 admonet, justam etiam iram moderandam esse.

Trocho lude. Aleas fuge.

Trochus convenit pueris. Alea infamis erat, & apud
 Gentiles; nunc principum Christianorum lusus est, in
 quo

quorundam etiam sacerdotum deliciz.

Nihil ex arbitrio virium feceris.

Tyrannicum enim est respicere quantum possis, non quantum liceat.

Minorem te non contempseris.

Nè fastidias inferiorem te; quod est elati, non cordati, *Alicna concupiscere noli.*

Esto contentus tuis.

Conjugem ama.

Ut omnium fortunarum sociam.

Liberos erudi.

Filios castiga & instrue.

Patere legem, quam ipse tuleris.

Quam conditionem præscribis aliis, eadem utere ipse

Pauca in convivio loquere.

(in alios,

Ut sit aliis etiam loquendi locus.

Illud stude, quod justum est.

Quod turpe factu est, id ne affectes.

Amorem libenter ferto.

Odium omnibus modis fugiendum est: amor amplectendus. Etiam si quis parum dignus est, qui redametur, tamen amari te patere.

Distichorum de Moribus, LIB. I.

Præfatio.

Dei cultus præcipuus. I.

SI Deus est animus, nobis ut carmina dicunt,

Hic tibi præcipue sit purâ mente colendus.

Vulgus existimabat Deum placari victimis pœdum, rebûsque corporeis; verum cum Deus ipse sit animus, hoc est, mens, non corpus, & consentaneum est simile gaudere simili; nimisum potissimum colendus est puritate mentis. Quin & hodie vulgus Christianorum corporeis quibusdam ceremoniis colit Deum, cum gratissimus cultus sit animi pietas. Tales enim adoratores quærit Pater qui in spiritu adorent, cum ipse sit spiritus. Nulla gratior pietas Divis, quàm si vitam illorum imiteris, hoc est, toleran-

tiam, mansuetudinem, castimoniam: atque hæc animi lumen
(Animus est Deus.) Fac quantum potes à corpore te abdu-
 cas, & ad illum quantum potes accedas, & gratissimum
 immolaris sacrificium. *(Pura mente.)* Nam vulgus, lotis
 manibus ac pedibus, ad sacrum accedebat. Tu mentem
 purga: hujus sordes Deum offerdunt, qui videt ea quæ
 sunt in animo, non in corpore. *(Si Deus.)* Si, hic non du-
 bitantis est, sed ratiocinantis. *(ut carmina.)* Nam Virg.
 in sexto *Æneid.* Deum spiritum & mentem vocat. *(Præ-
 cipue)* Ut intelligas non damnari cultum corporalem, sed
 hunc tamen, nempe animi, esse Deo gratissimum.

Somnolentia vitanda. II.

*Plus vigila semper, nec somno deditus esto:
 Nam diuturna quies vitiis alimenta ministrat.*

Sensus est, cum vita vigilia sit *(juxta Plinium)* caven-
 dum est, nè maximam vitæ partem somno perdamus;
 præsertim cum è somnolentia vitia multa nascantur &
 corporis & animi.

Cohibenda lingua. III.

*Virtutem primam esse puta, compescere linguam:
 Proximus ille Deo, qui scit ratione tacere.*

Prima, id est, summa maximæque virtus est moderari
 linguam, nè quid temerè loquaris. Deus enim, qui sapien-
 tissimus est, raro loquitur, & non nisi necessaria, cum ni-
 hil non videat, nihil non intelligat. Itaque proximus est
 Deo, qui sapienter & animi judicio novit tacere.

Sibi ipsi conveniendum est. IV.

*Sperne repugnando tibi tu contrarius esse:
 Convenies nulli, qui secum diffidet ipse.*

Qui secum ipse pugnat, nec sibi constat, huic cum aliis
 convenire non potest. Hoc est, qui moribus est inæquali-
 bus, nec ullo certo vitæ instituto, is non est aptus ad alio-
 rum consuetudinem.

Nemo temerè culpandus. V.

*Si vitam inspicias hominum, si denique mores,
 Cum culpent a'ios, nemo sine crimine vivit.*

Mortales aliorum notant vitia, sua non vident: cum
 nullus

nullus vitii careat, si quis propriam Vitam ad mores proprios excutiat.

Utilitas divitiis antepōnenda. VI.

Quæ nocitura tenes, quamvis sint chara, relinque:

Utilitas opibus præponi tempore debet.

Aliquoties expedit in loco res charissimas abjicere, si periculum adferant, veluti gemmas, & aurum, quò vita sit in tuto; aut voluptates, quò valetudini consulamus. Non enim voluptates ipectari debent, sed utilitas.

Mores pro tempore mutandi. VII.

Constans & lenis, ut res cunque expostulat, esto:

Temporibus mores sapiens sine crimine mutat.

Pro tempore licet alios atque alios mores sumere; ut modo gravis sis, modo lenis, hoc est, placidus ac remissus pro re, proque loco. Vide num legendum sit *lenis* pro *lenis*, quod magis respondet ad *constans*. Ut sit sensus, aliquando persistendum in sententiâ, aliquando mutandum consilium pro tempore. Porro versus constabit, si legas: *Constans & lenis, ut res cunque expostulat, esto*. Neque dubitem affirmare hanc germanam esse lectionem.

Uxori non semper assentiendum. VIII.

Nil temerè uxori de servis crede querenti:

Sapè etenim mulier, quem conjux diligit, odit.

Illud uxoribus ferme peculiare est, ut maritos instigent in servos; unde monet, nè temerè fidem habeant hujusmodi querelis.

Instandum correctioni amici. IX.

Cumque moneas aliquem, nec se velit ipse moveri;

Si tibi sit charus, noli desistere cæptis.

Non satis est leviter admonere peccantem amicum, urgendus est, insistendum est, ut vel improbitate vincas, si quid erit quod ad famum illius aut salutem pertineat.

Stulti verbis non vincuntur. X.

Contra verbosos noli contendere verbis:

Sermo datur cunctis, animi sapientia paucis.

Si cum cordatis agas, non est opus multis verbis. Si cum stulto, frustra contendis, propterea quòd stultitia verba-

verbosissima sit.

Amicus sibi quisque. XI.

Dilige sic alios, ut sis tibi charus amicus.

Sic bonus esto bonis, ne te mala damna sequantur.

Sic amicis utere, ut ipse tibi sis proximus. Sic aliis benefice, tibi ipse ne noceas. In priori versu est venusta redditio similitum, in *Dilige & Amicus*: In secundo contrarium, in *Bonis & Mala*.

Rumores spargere vetitum. XII.

Rumores fuge, ne incipias novus auctor haberi:

Nam nulli tacuisse nocet, nocet esse locutum.

Nè quid in vulgo sparseris, propterea quòd rumor sæpè numerò in ejus caput recidit, à quo profectus est. Si rumor nil habet periculi, tamen nihil nocet siluisse; si quid habet, nocet locutum esse.

Fides aliena non promittenda. XIII.

Rem tibi promissam certò promittere noli.

Rara fides idè est, quia multi multa loquuntur.

Noli certè promittere quicquam, alieni promissæ fidei. Quod in te situm est, id præstare potes: alienam fidem præstare non potes. Et vulgus hominum, ad pollicendum facillimum, in præstando sæpe fallit.

Judex quisq; sui. XIV.

Cum te quis laudat, judex tuus esse memento:

Plus aliis de te, quàm tu tibi credere noli.

Ne te ipsum æstimaveris aliorum laudatione, sed tuæ ipsius conscientiæ. Te ipsum interroga qualis sis; & si animus tibi responderit te longè alium esse, quàm hic aut ille te facit, magis credere debes tibi ipsi, cui ipse notior es, quàm aliis.

Beneficiorum ratio. XV.

Officium alterius multis narrare memento.

Atque aliis cum tu benefeceris, ipse sileto.

Beneficii accepti meminisse oportet, oblivisci dati. Qui dat beneficium, ejus est dissimulare se dedisse, ne commemorandè videatur exprobrare; ejus qui accipit, est passim prædicare, ne videatur ingratus & immemor.

Serio

Senio benè gesta referenda XVI.

Multorum dum facta senex & dicta receles.

Fac tibi succurrant juvenis qua feceris ipse.

Senes qui multa viderunt & audierunt, multorum dicta factaque solent referre. Sed curandum est, ut ita nos geramus in juventute, ut in senectute succurrat nobis, non solum quid alii rectè dixerint ac fecerint, verum etiam quid nos ipsi.

Suspicionis labes. XVII.

Ne cures, si quis tacito sermone loquatur :

Conscius ipse sibi, de se putat omnia dici.

Cum videris quosdam inter se secretò colloqui, non statim suspiceris eos malè de te loqui. Nam id signum est hominis mali sibi conscii.

In prosperis, de adversis cogitandum. XVIII.

Cum fueris felix, quæ sunt adversa caveto:

Non eadem cursu respondent ultima primis.

In rebus secundis, nè quid accidat adversi cavendum est: solet enim fortuna sæpius verti in adversam, & lætis iniitiis addere tristem exitum. Ergo cum secundæ res sunt maximè, tum maximè meditandum est quo pacto adversam fortunam feras, nè si inexpectata venerit & improvisum te oppresserit calamitas, succumbas.

Mors alterius non speranda. XIX.

Cum dubia & fragilis sit nobis vita tributa,

In morte alterius spem tu tibi ponere noli.

Legendum est hoc hæredipetis, & qui testamentis inhiant. Fit enim sæpenuerò, ut qui mortem alterius expectat, prior ipse moriatur etiamsi junior aut robustior fuerit. Nam ipsa hominis vita fragilis & incerta res est, & quovis casu abruptitur.

Animus in dono æstimandus. XX.

Exiguum munus cum dat tibi pauper amicus,

Accipito placidè, plenè & laudare memento.

Munera sunt æstimanda non suo pretio, sed animo donantis. Iraque legimus summos principes quam manu cavâ haustam, & malum oblatum summâ cum alacritate,

per-

perindè ut maximum munus accepisse. (*Accipito placide*)
 Alacri vultu, ut ostendas tibi gratum esse. (*Et plene*)
 est, non malignè sed candidè, ut præ te feras pro exiguo
 munere te multum debere.

Paupertatis tolerantia. XXI.

Infantem nudum cum te natura creârit ;

Paupertatis onus patienter ferre memento.

Cum natura nudos produxerit, satis intelligere possumus divitias alienas esse, neque secundum hominis naturam. Si membrum perdas, est fortasse quod doleas; aliquid tui decessit: sin opes auferantur, aut non contingant, noli valdè cruciari. Siquidem in his quæ verè sunt hominis, nihilo plus habent reges quàm tu pauper. Vis scire quid vere tuum sit? Cogita quid habueris cum nascereris.

Mors non formidanda. XXII.

Nè timeas illam, quæ vita est ultima finis :

Qui mortem metuit, quod vivit, perdit id ipsum.

Qui mortem timet, non solùm non effugit mortem, sed insuper hoc ipsum vitæ quod darur perdit, nam anxie vivere, non est vivere.

Amicorum ingratitude fugienda. XXIII.

Si tibi pro meritis nemo respondet amicus,

Incusare Deum noli, sed te ipse coërce.

Nihil est acerbius, quàm amicus ingratus, quod tamen si acciderit, non est imputandum Deo, tanquam illius acciderit culpâ; quin potius te ipsum coërce, nè denuò benefacias ingratiss: quidam enim, si beneficientibus fortuna non respondeat, superos incusant, dicentes eos non habere rationem rectè factorum; cum ejus acciderit culpâ, qui sine delectu contulit beneficium.

Frugalitas. XXIV.

Ne tibi quid desit, quæsis utere parcè :

Utque quod est serves, semper tibi deesse putato.

Utere parcè] id est, modicè, non profusè. *quæsis*] id est, partis. Et ut serves quod habes, semper imaginare tibi deesse, ut semper aliquid addas. Sera autem (ut inquit Hesiodus) in profundo parsimonia est.

Promissio iurata molesta. XXV.

Quod præstare potes, ne bis promiseris ulli.

Ne sis ventosus, dum vis urbanus haberi.

Quod non possis efficere, nè semel quidem est promittendum, nè temerè facias : porrò, quod præstare possis, id iterum atque iterum promittere jactantiæ est, non humanitatis. Molesta est verbosa promissio, molestior exprobratio.

Ars arte deludenda. XXVI.

Qui simulat verbis, nec corde est fidus amicus:

Tu quoque fac simile : sic ars deluditur arte.

Erga eum qui fuco utitur, tu item contrà utere fuco, & juxta proverbium, *Cretiza contra Cretensem*. Satius est nonnunquam retinere simulatum amicum, quàm reddere apertum inimicum: id enim fiet, si ostenderis te sentire tuncum.

Blandiloquentia suspecta. XXVII.

Noli homines blandos nimium sermone probare :

Fistula dulce canit, volucrum dum decipit auceps.

Semper suspecta sit tibi blandiloquentia : nec æstimes homines ex benedictis, sed ex benefactis. Insidiatur tibi quisquis admodum blandus est. Memento sic capi & illicite aves, videlicet imitatione vocis. Et assentatione maxima pars hominum capitur, cum adulator sese ad omnes affectus attemperat.

Liberi artibus instruendi. XXVIII.

Sic tibi sint nati, nec opes, tunc artibus illos

Instrue, quo possint inopem defendere vitam.

Artem, ut habet proverbium, non solum quævis terra, sed quævis etiam alit fortuna : unde certissimum vaticum est ars; quæ quocunque terrarum venias, defendet ab egestate : At nunc vulgus liberos suos divitum aut principis ministeriis dedicat, ubi duo simul maxima discant mala, luxuriam & otium. Porrò, quod hic præcipit pauperibus esse faciendum, id ego suaserim divitibus quoque, ut liberos suos jubeant artem aliquam discere, unde geminum commodum consequantur. Primum prima illa ætas artificio occupata, longè paucioribus inficitur vitiis : deinde si fortuna abstulerit opes, non erit

erit cur vel mendicet, vel ad sordidas aut fœdas artes
digantur, putà, turpe ministerium aut militiam.

Res quomodo æstimandæ. XXIX.

*Quod vile est, charum; quod charum, vile putato:
Sic tibi nec parvus, nec avarus habebis ulli.*

Quod vulgus magni facit, tu contemne: quod vulgus
negligit, tu magni facito: ità fiet, ut nec tibi sis parvus,
(audebis enim uti quæ non magni facis) neque cuiquam
videaris avarus, cum non expetes avidè, neque servabis. P
attentè, quæ cupiunt illi. Vulgus plurimi facit divitias
minimi facit probitatem, & eruditionem. Tu invert
æstimationem. Res autem cuique tales sunt, qualis est de
his opinio. Vulgus lautam putat rem pavonem aut rhom
bum; tu contra, vilem rem putato; & puta rem esse laut
simam ovum gallinæ recens, lactucam, pullum gallinæ
ceum. Ita nec tibi videberis sordidus, cum habeas laut
tuo iudicio; nec aliorum expetes lautitias, quæ tibi vile
sunt. Culpara non facienda. XXX.

Quæ culpæ soles, ea tu ne feceris ipse:

Turpe est doctori, cum culpa redarguit ipsum.

Turpe est committere te, quod doces alios non esse
committendum: vita turpis abrogat auctoritatem docendi.

Concedenda petenda. XXXI.

Quod iustum est petito, vel quod videatur honestum:

Nam stultum petere est, quod possit jure negari.

Quod inhonestum est, à nemine petendum est: nullus
enim debet cuiquam in re turpi morem gerere. Aut sic
quod injustum est, id est, quod non debetur, jure negari
potest. Ergò non à quovis petas, sed ab eo cujus officium
est præstare quod petis; nec quidvis, sed quod cum honestate
conjunctum est; Nam id petitur aliquando, & ab
his, qui non debent.

Nota ignotis non commutanda. XXXII.

Ignotum tibi nolito proponere notis:

Cognita iudicio constant, incognita casu.

Ne faciliè commutes nota cum ignotis, puta amicum
vel rem, vel vitæ genus; notis enim commodius uteris,
quibus

quibus judicare potes: quæ si bona sunt, rectius uteris; si mala, facilius tolerabis: quandoquidem juxta *Plautum*, Nota mala, mala non sunt. Ignota verò cujusmodi futura sint, incertum est. Fit autem sæpe numero, ut quæ in expectando putâris prima, in experiendo repudies.

Dies quisque supremus putandus. XXXIII.

Cum dubia incertis versetur vita periculis,

Pro lucro tibi pone diem quicumque laboras.

Planudes Græcus legit, in certis, ut sint duæ dictiones: Cum igitur vita per te incerta versetur in periculis incertis, unumquemque vitæ diem in lucro deputa; unusquisque enim dies poterat esse ultimus, & incertum erat an tibi contingeret: Ergo in tot vitæ periculis, quicumque dies non eripitur, is in lucro est deputandus. (*Quicumque laboras*) id est, quicumque sollicitus es, & angeris hujus vitæ malis. Tamen si (ut dixi) non ignoro *Planudem* secus exposuisse. Sed non est sententia illum per omnia sequi.

Nam mihi magis probatur, ut legamus *incertis* unicâ dictione, ad hunc modum: (*cum vita dubia versetur*) id est, jactetur (*incertis periculis*) id est, casibus. Nam pericula, hoc minùs à nobis vitari possunt, quòd incerta sunt. Virâsti naufragium, non virâsti ruinam; virâsti bellum, incidis in latrones: virâsti pestem, morderis à vipera. Mille periculis obnoxia est hominis vita, atque his quidem incertis, & ob id inevitabilibus.

Obsecundandum amicis. XXXIV.

Vincere cum possis, interdum cede sodali,

Obsequio quoniam dulces vincuntur amici.

Nihil hoc Disticho elegantius fingi potuit. Obsecundandum al iquoties amicis, & de tuo jure concedendum. Siquidem ea facilitas ac morigeratio retinet amicos in amicitia. Contrà quidem, dum obstinatè rixantur de lana caprina, malunt amicitiam rescindere, quàm ulla in re obsequi animo amici.

Amicitia mutua officia. XXXV.

Ne dubites, cum magna petas, impendere parva,

His etenim rebus conjungit Gratia charos.

Amicitia

Amicitia constat officiis mutuis, & juxta proverbium
Manus manum fricat. Gratiam hic vocat Deam bene-
lentiae. Amicitia rixas odit. XXXVI.

Litem inferre cave, cum quo tibi gratia juncta est.

Ira odium generat, concordia nutrit amorem.

Cavendum est, ne per iracundiam lis incidat cum am-
ico; propterea quod ex jurgio resident in animis vestigia
quædam, quæ benevolentiam vertunt aliquoties in odium,
& non optimè coire solet semel rescissa concordia.
Ergo morositas omnis & asperitas decet abesse amicitia.

Castigatio sine ira. XXXVII.

Servorum ob culpam cum te dolor urget in iram;
Ipse tibi moderare, tuis ut parcere possis.

Ne punias servum aut discipulum, quamdiu senseris
irâ commotum, (pessimus enim autor rerum gerendarum
ira) sed prius temperes animo tuo, ut sedatâ iracundia
vel ignoscas vel mitius punias. Ita Philosophus quidam
Punirem te, inquit servo, ni iratus essem. Et Plato, suble-
vans in servum baculo, rogatus quid ageret, Ego, inquit, castigo
hunc intemperantem: seipsum significans irâ concitum.

Patientiâ vincere. XXXVIII.

Quem superare potes, interdum vince ferendo:

Maxima enim morum semper patientia virtus.

Maximi animi est, cum possis vincere, pati tamen
vincaris, & negligere adversarium. Hâc virtute inter
miles non est alia præstantior.

Quæ sita sunt conservanda. XXXIX.

Conserve potius quæ sunt jam parta labore:

Cum labor in damno est, crescit mortalis egestas.

Facilius ac tutius est servare, quod tuo labore quæ sita
est, quàm sarcire quod profusione diminueris ac detra-
his: cum enim laboratur integrare, facilè defenditur in-
opia; verùm cum laboratur in damno sarciendo, incre-
scit & obruit nos egestas.

Consulendum tibi imprimis. XL.

Dapsilis interdum nois, charis, & amicis;

Cum fueris felix semper tibi proximus esto.

Cùm tu *felix*, hoc est, *lautâ fortunâ fueris* (*interdum dapsilis*) id est, *liberalis* (*notis, charis, & amicis*) *notis*, ut *vicinis, charis*, quos *diligis*; *amicis*, ut *cognatis*: (*semper tibi proximus esto*) *interdum in illos sis beneficus*, in te *semper*; Et ita *amicis sis amicus*, ut *tibi ipsi sis amicissimus*.

DISTICHORUM DE MORIBUS, LIB. II. PRÆFATIO.

Telluris si fortè velis cognoscere cultum,
Virgilium legito, quod si mage nōsse laboras
Herbarum vires, Macer tibi carmine dicat.
Si Romana cupis, vel Punica noscere bella,
Lucanum quæras, qui Martis praelia dicet.
Si quid amare libet, vel discere amare legendo,
Nalōnem petito; sin autem cura tibi hæc est
Ut sapiens vivas, audi, quo discere possis,
Per quæ semotum vitiis traducitur ævum:
Ergo ades, & quæ sit sapientia discce legendo.
Hoc est, ex aliis Poëtis alia licebit cognoscere. *Virgilius*
in libris *Georg.* docet agriculturam. *Macer* tradit vires
herbarum: quanquam alius quisquam fuit hic *Macer*, quàm
is quem habemus vulgò, ni fallor. *Lucanus* narrat Roma-
norum civilia bella: ubi legendum arbitror *civica* pro
Punica: nihil enim de *Punicis* bellis scripsisse legitur *Lu-*
canus. *Ovidius* tradit artem amandi, & in *Elegiis* docet
amores. Quod si cupis artem & rationem rectè beatèque
vivendi cognoscere, hunc librum legito; is te docebit non
vulgares artes & nugas, sed quo pacto vitam exigas *semo-*
tam, id est, liberam & immunem à vitiis.

De omnibus bene merendum. I.

Si potes ignotis etiam prodesse memento,
Utilius regno, meritis acquirere amicos.
Non solum in amicos oportet esse beneficum, verum ig-
noti quoque conciliandi sunt, ac devinciendi beneficen-
tâ, si modò possis prodesse: utilius enim est quam pluri-
s amicos parare *meritis*, id est, *benefactis*, quàm parare
regnum

num. Regnum enim eripi potest, amici succurrunt ejed
& firmiores sunt, quos beneficio ad junxeris quàm qu
potestate premas.

Arcana non scrutanda. II.

Mitte arcana Dei, cælumq; inquirere quid sit;

Cum sis mortalis, quæ sunt mortalia cura.

Juxta Socratis sententiam. Quæ supra nos, nihil ad m
Admonet, ut amisso studio naturalis philosophiæ, ea
remus quæ ad vitam humanam pertinent, hoc est, ad m
res componendos, & animum malis purgandum affecti
bus.

Mortis timor gaudia pellit. III.

*Linqe metum lethi, nam stultum, tempore in omni,
Dum mortem metuas, amittis gaudia vitæ.*

Eandem sententiam legis in priori libro. Pro an
arbitror legendum *amittere*. Qui mortis metu semp
anxius vivit stultè facit: primùm enim non vivit, id qu
timet; deindè siquid habet hæc vita jucunditatis, cum b
vicio perdit.

Iracundia cavenda. IV.

Irausa de re incertâ contendere noli;

Impedit ira animum, nè possit cernere verum.

Pyrrhus admonere solitus est tyrones, ne irascere
at multò magis cavere oportet iracundiam eos qui disp
tant: melius enim judicat qui vacat irâ: contra, ira o
stat animi judicio.

Expendendum ubi opus est. V.

Fac sumptum properè, cum res desiderat ipsa:

Dandum etenim est aliquid, cum tempus postulat, aut res.

Equidem opinor *promptè* legendum pro *properè*. Su
prum, cum necessariò faciendus est, libenter & prom
facito, ne videaris gravatim facere: nam aliquid om
insumendum est, non passim, sed quoties tempus aut
sa postulat, hoc est in nuptiis, in festis, item in amicis.

Fortuna modica tutior. VI.

Quod nimium est fugito, parvo gaudere memento:

Tuta magis est puppis modico quæ flumine fertur.

Humilis fortuna tutior est quàm excelsa, ut navis
rior quæ in parvo est flumine, quàm quæ in pelagi fluct
bus natat.

Occulta vitia reticenda. VII.

*Quod pudeat, socios prudens celare memento:
Ne plures, culpent id quod tibi displicet uni.*

Ne indicaveris amicis, aut ne committas testibus aliis, cujus te facti pudeat: ne plures reprehendant, si scierint, id quod uni tibi displicet, si solus tibi conscius fueris: hoc est, si quid peccas, pecces sine arbitris.

Occulta tandem revelantur. VIII.

*Nolo putes pravos homines peccata lucrari:
Temporibus peccata latent, & tempore parent.*

Ne putes nocentes lucrari, hoc est, impunè auferre sua peccata: latent quidem, sed ad tempus; postea parent, (i.e.) manifestantur tempus enim & celat, & aperit omnia: Parent autem dictum est pro apparent.

Imbecillitas virtute compensatur. IX.

*Corporis exigui vires contemnere noli:
Consilio pollet, cui vim natura negavit.*

Noli contemnere inimicum, licet sit pusillo corpore: nam sæpè quod corporis viribus detractum est, natura addidit ingenii viribus: Quanquam hæc sententia latius patet, nempè, Hominem non esse æstimandum proceritate roborèque corporis, sed animo potius.

Cedendum potentiori ad tempus. X.

*Quem scieris non esse parem tibi, tempore cede:
Victorem à victo superari sæpe videmus.*

Si senseris tibi rem esse potentiore, cede ad tempus, & sine illum penes esse victoriam. Nam incidit sæpè numero opportunitas, ut mutatis rerum vicibus, vincat qui victus fuerat, & superior sit qui fuerat inferior. Convenit cum illo, *Vir fugiens & denuò pugnabit.* Quidam stultæ pertinaciæ statim aut vincere volunt, aut pessundari.

Rixandum cum familiaribus non esse. XI.

*Adversus notum noli contendere verbis:
Lis minimis verbis interdum maxima crescit.*

Ut antè legisti, contra verbosos non esse contendendum verbis, ita cum familiaribus rixandum non est: quod summa discordia soleat nasci ex verbis levissimis.

Fortuna non querenda sorte. XII.

Quod Deus intendat, noli perquirere sorte:

Quid statuat de te, sine te deliberat ipse.

Sensus hic est. Ne sortilegiis ac malis artibus inquiras quid de te futurum sit, quandoquidem id Deus sciri non vult; neque enim te in consilium adhibet, cum aliquis decernit de te; quod si te vellet id scire, nimirum accerseret te in consilium.

Luxus odium generat. XIII.

Invidiam nimio cultu vitare memento:

Qua si non laedit, tamen hanc sufferre molestum est.

Germanus sensus sic se habet: Nè nimio splendore strpitique vitæ conslaveris tibi hominū odium, qui tamen non possint te laedere, tamen molestum est vivere obnotium odio multorum: ac per se jucundum est omnibus esse charum, etiam si nihil utilitatis inde capias. Quanquam hic ablativus, *nimio cultu*, non referatur ad verbum *vitare* sed ad *invidiam*, ut subaudias *conflatam*, aut ex nimio cultu.

Animus non deponendus ob iniquum iudicium. XII.

Esto animo forti, cum sis damnatus iniquè:

Nemo diu gaudet qui iudice vincit iniquo.

Ne abjicias animum si adversarius vicit te præter id nec enim diu exsultabit: sed quod perperam pronunciat iudex, id Deus rejudicabit.

Reconciliatis his non refricanda. XV.

Litis præterita noli maledicta referre:

Post inimicitias iram meminisse, malorum est.

Post reditum in gratiam non oportet litis antea convivia refricare, sed oblivisci superiorum injuriarum finitā enim similitudine, debet & irarum esse finis: secus autem tem facere, malorum est. Græci vocant *μνησχανια*, verbo videlicet infanti, præteritorum malorum memoriam.

Te ipsum neque lauda, neque culpa. XVI.

Nec te collaudes, nec te culpaveris ipse:

Hoc faciunt stulti quos gloria vexat inani.

Te ipsum nec vituperes, nec laudes: utrumque enim

videtur

videtur affectantis inanem gloriam : nam & qui se vituperat, ob id facere videtur, ut refellatur ab aliis & diversa audiat.

Parlimonia. XVII.

Uttere quæsitis modicè, dum sumptus abundat :

Labitur exiguo, quod parvum est tempore longo.

Sera in fundo parsimonia ; dum adhuc multum superest, incipe parcius uti : citius enim efflunt parva, quàm colliguntur.

Supercilium nonnunquam deponendum. XVIII.

Insipiens esto cum tempus postulat, aut res ;

Stultitiam simulare loco, prudentia summa est.

Aliquando ponendum est supercilium, & remittenda severitas, ut in conviviiis, in lusu deponenda persona sapientis, sumenda persona stulti, præsertim inter stultos ; at ita ut stultum agas, non ut stultus fias ; summa enim prudentia est servire temporis. Loco id est, cum est opportunum ; ita *Terentius*, in loco verò laudo.

Neque prodigus, neque avarus. XIX.

Luxuriam fugito, simul & vitare memento

Crimen avaritiæ ; nam sunt contraria fama.

Pugnant inter se luxus & avaritia, nam alterum est profusi, alterum sordidi : utrumque vitium juxta fugiendum est, utpote quòd foedam pariat famam ; siquidem qui nimium parci sunt audiunt *κρυπτοεισας*, id est, cumini sectores ; & *σύντα μέρει* id est ficos divide, similiaque : qui luxu sua profundunt, nepotes & lucrones appellantur.

Loquaci parum credendum. XX.

Nolito quædam referenti credere semper :

Exigua est tribuenda fides, qui multa loquuntur.

Non statim fides habenda iis, qui semper aliquid novi rumoris adferunt, deque aliorum factis renunciant aliquid ; parum enim credendum iis, qui multa loquuntur ; propterea quòd huic vitio vanitas soleat esse admixta.

Ebrius vinum non accuset. XXI.

Quod potu peccas, ignoscere tu tibi noli :

Nam nullum crimen vini est, sed culpa bibentis.

Vulgus ita solet excusare sua peccata, Vinum in causa fuit,

fuit, bene potius hoc dixi. Verum tibi ipsa imputa, non vino, quod tuo vitio noxium fuit, non tuo.

Amicis consilia credenda. XXII.

Consilium arcanum tacito committe sodali :

Corporis auxilium medico committe fideli.

In rebus arcanis & tacendis cave ne quemvis contulas, sed eum duntaxat cujus fidem in tacendo perspectam habebas, ne non solum non opituletur, sed lædat etiam & infamet. Neque enim corporis vitia cuius aperiatis, sed medico notæ fidei qui celet & succurrat.

Successus malorum ne te offendant. XXIII.

Successus indignos noli (tu) ferre molestè ;

Indulget fortuna malis, ut lædere possit.

In hoc versu multi laborant: Quidam (S) elidunt in successus: verum si tu tolles tu dictionem planè hic supervacuam, nihil supererit scrupuli: Ne te cruciet prosperitas quæ nonnunquam contingit indignis. Non enim illi favet fortuna, sed insidiatur, & illicit, ut postea gravius lædat. Futurus casus providendus. XXIV.

Prospice ; qui veniunt hos casus esse ferendos :

Nam levius lædit quicquid prævideris ante.

Quicquid accidere potest homini, id antequam accideret tecum meditare, ut ne subitum sit, si acciderit. Minime enim cruciant mala quæ non accidunt inopinanti.

Animus in adversis spe fovendus. XXV.

Rebus in adversis animum submittere noli.

Spem retine: spes una hominem nec morte relinquit.

Cum fortuna sævit, sustine te ipsum animi fortitudinem ac ierva rebus secundis, nec abicias spem, quæ sola morientem relinquit. Quamdiu enim anima est, spes est. Et in pyxide Pandora solæ spes in labro hæsit. Item Vivere spe vidi, qui moriturus erat.

Opportunitas cum contingit, tenenda. XXVI.

Rem tibi quam noscis aptam, demittere noli :

Fronte capellæ a, post est occasio calva.

Quoties fortuna offert commoditatem aliquam, quæ tibi sit apta, statim eripe: Nam occasio frontem habet

capillatam, ut ea parte teneri possit; verum si semel se verterit, ab occipitio calva est, ut jam apprehendi nequeat; hoc est, opportunitas cum contingit, teneri potest; non redit autem cum voles, si neglexeris. Hic admonendum illud, quod Græci fingunt de deo *Καρπός*, de quo nos copiose in Proverbiis.

Futura ex præteritis colligenda. XXVII.

Quod sequitur spectat, quodque imminet, antè videto; illum imitare deum qui pariem spectat utramq̃.

Ex præteritis futura collige, ex præteritis benè secus vestis consilium cape, quo pacto futuris occurras. Exemplo *Jani* dei Romani, quem bifrontem fingebat antiquitas: quod oporteat prudentem virum *εὐφροσύνην καὶ ὀπίσσω*, id est, à fronte & à tergo (ut inquit Homerus) habere oculos; illud autem sequitur nos, quod præterit, & à tergo est.

Vitæ ratio habenda. XXVIII.

Fortior ut valeas, interdum parcius esto;

Pauca voluptati debentur, plura saluti.

Vitæ rationem moderare, magis ex salutis ac bonæ valetudinis ratione, quàm voluptatis. Non enim in morbo tantum oportet ab intemperantiâ cavere, verum etiam, cum rectè valeamus, parcius utendum est rebus omnibus, nempe somno, potu, cibo, Venere, lusu, nè in morbum incidamus. Et nonnihil dandum est voluptati, multò plus tamen saluti: quâ perditâ, pereunt simul & voluptates omnes.

Multitudini cedendum. XXIX.

Judicium populi nunquam contempseris unus,

Nè nulli placeas, dum vis contemnere multos.

Nunquam optima placent multitudini, tamen sapientis est non pugnare solum adversus universos. Nam frustra sapit, qui solus sapit, cum omnibus desipere videatur.

Valetudo curanda. XXX.

Sit tibi præcipuè, quod primum est, cura salutis:

Tempora ne culpes, cum sis tibi causa doloris.

Ante omnia, bonæ valetudinis rationem habe, nè si tuâ intemperantiâ in morbum incideris, postea pudore reji-

cias culpam in cœli insalubritatem aut soli, sicuti vulgi & solet: nam plerique morbi nobis accidunt ex intemperantia vitæ.

Somnia non observanda. XXXI.

Somnia ne cures: nam mens humana quod optat, cum vigilat sperans, per somnum cernit id ipsum.

Quidem anxie observant sua somnia, & ex his de futuris æstimant, cum somnia dormientium nascantur ex affectibus vigilantium, neque significant quid sit eventurum sed quod aliquando cogitaveris, dormienti repræsententur.

DISTICHORUM DE MORIBUS LIB. III. PRÆFATIO.

Hoc quicumque velis carmen cognoscere Lector,
Hæc præcepta feres, quæ sunt gratissima vitæ:
Instrue præceptis animum, nec discere cesses:
Nam sine doctrinâ vita est quasi mortis imago.
Commoda multa feres: sin autem spreveris illud,
Non me scriptorem sed te neglexeris ipse.

Hoc est præmii loco, Absque ratione bene vivere vita non est vita, sed simulachrum mortis. Hoc carmen utilissima vitæ præcepta tradit, si studeas cognoscere: si spreveris, te ipsum contempseris, non scriptorem, siquidem tua res agitur, non illius.

Rectè agendo aliorum linguam nè timeas. I.

*Cum rectè viros, nè cures verba malorum;
Arbitrii nostri non est quid quisque loquatur.*

Si malè de te loquuntur mali, cum tu nihil facias malum esto contentus conscientiam rectè factorum: nam in te ipsum est ut bene agas; non est in te situm, quomodo de te loquatur hic aut ille.

Amici crimen celandum. II.

*Productus testis, salvo tamen ante pudore,
Quantumcunque potes celato crimen amici.*

Si ceteris testis in crimine amici, celabis pro virili maleficium illius, ita tamen ut ipse non lædas famam tuam.

& tantum silentii dabis amicitiae, quantum patietur & fama tua, & testimonii religio.

Blandiloquentia suspecta. III.

Sermones blandos blasphemare cavere memento :

Simplicitas veri sana est, fraus ficta loquendi.

Veritatis simplex est oratio, insidiosa est blandiloquentia, proinde suspecta semper esse debet prudentibus.

Ignava vita fugienda. IV.

Segnitiam fugito, quae vita ignavia fertur :

Nam cum animus languet, consumit inertia corpus.

Ignava & otiosa vita fugienda est : nam torpor animi corpori quoque situm & languorem adducit ; animi exercitatio corporis quoque valetudini confert.

Animus fessus relaxandus. V.

Interpone tuis interdum gaudia curis ,

Ut possis animo quemvis sufferre laborem.

Animus seriis negotiis fatigatus, aliquandò relaxandus est honestis ac moderatis voluptatibus, ut redintegratis viribus ad ferendos labores sufficiat. Nam, *Quod carcer altera requie, durabile non est.*

Malo animo neminem reprehendas. VI.

Alterius dictum aut factum ne carpseris unquam,

Exemplo simili nè te derideat alter.

Quod in alios feceris, hoc in te fiet ab aliis. Si libenter reprehendas aliorum facta dictave, tuo exemplo & alii in te utentur.

Hæreditas augenda. VII.

Quæ tibi fors dederit tabulis suprema notato ,

Augendo serva; ne sis quem fama loquatur.

Quod tibi obvenit ex testamento tuorum, id serva ne fias vulgo fabula. *Quæ fors suprema,* (id est, hæreditas dederit tibi, *notato,* id est, inscribis tabulis testamentariis, vel *notato,*) id est, scripta tabulis, ea *augendo serva,* id est, ita serva, ut augeas etiam : vulgus enim multa dicere solet in νεοπλάτεις, id est, in novas nactos divitias.

Senectus sit munifica. VIII.

Cum tibi divitiæ superant in fine senectæ,

Munificus facito vivas, non parvus amicis.

Est

Est vitium hoc senibus peculiare, ut quo propius accedant ad mortem, hoc sint contractiores: (*superant*) id est, Quos superant & abundant: (*in fine senectutis*) id est, in extremis senectute, quam decrepitam vocant. Tum igitur domus sed amicis, qui te foveant obsequiis.

Verba attendenda, non os loquentis. IX.

Utile consilium dominus ne despice serui:

Nullius in sensum, si prodest, tempseris unquam:

Propter auctoris humilitatem non est contemnenda salubris sententia. Nec spectandum est quis dicat; sed quid dicatur.

Præsentem utendum fortuna. X.

Rebus & in censu, si non est, quod fuit antè;

Fac viuas contentus eo quod tempora præbent.

Diminutâ fortunâ tuâ, non est utendum eodem splendore quo prius, sed contentus eris eo genere vitæ, quæ præsens fortuna tibi præbet, & quod adest, boni consilii his

Uxor spe dotis non ducenda. XI.

Uxorem, fuge, ne ducas sub nomine dotis:

Nec retinere velis, si cæperit esse molestæ.

(*Fuge*) id est, cave, ne ducas uxorem sub nomine dotis, id est, dotis causâ. Et si duxeris dotatam, ne dotis respectu am retineas, si tibi gravis sit, sed contempnâ dote, repudies: Quamquam id apud Christianos non habet locum.

Alieno sapere exemplo. XII.

Multorum disce exemplo, quæ facta sequaris,

Quæ fugias: vita est nobis aliena magistra.

Qui suis discunt periculis quid expediat, magnâ mercede discunt: sapiens ex aliorum vita sumit vivendi consilium; Hoc illi infamiam conflagavit: cavebo ne quid simile faciam. Hoc illi benè cessit: imitabor.

Nihil ultra vires. XIII.

Quod potes, id tentes; operis ne pondere pressus

Succumbat labor, & frustra tentata relinquas.

Prius expande vires tuas, quàm aggrediare negotium, ne postea victus difficultate, turpiter relinquas quod temere suscepisti

Confiteor

Consentire videtur qui tacet. XIV.

Quod nōsti haud rectē factum nolito tacere,

Ne videre malos imitari velle tacendo.

Noli dissimulare, si quid videris non rectē fieri: videberis enim probare cūm siles. Silentium enim aliquando consensus esse videtur.

Rigor favore temperandus. XV.

Judicis auxilium sub iniquā lege rogato:

Iose etiam leges cupiunt ut jure rogantur.

Si prēmeris iniquā lege, hoc est, durā, & inhumanā, confugas ad judicis æquitatem. Non enim hoc est contra leges, sed ex mente legum, ut ad æquitatem redigantur & temperentur. Iniqua lex est, cūm summo jure contenditur: Veluti si pauper in vincula conjiciatur, quod non alat patrem, cūm lex dicat, Liberi parentes alant, aut vinciantur. Aliquando lex durior est, ut terreat. In his judex, hoc est, Prætor, aut Princeps potest succurrere.

Feras quæ culpā tuā pateris. XVI.

Quod meritiō pateris, patienter ferre memento:

Cūmque reus tibi sis, ipsum, te judice, damna.

Incommodum, quod tuā culpā tibi accidit, non imputabis alii, quāam tibi, & cum tibi sis conscius damna te ipsum, tuique judex esto, & ea te pœna dignum existimato.

Multa legenda, sed cum judicio. XVII.

Multa legas facito, perlectis perlege multa;

Nam miranda canunt, sed non credenda Poëta.

Multa quidem legas, sed cum judicio. Non enim omnia vera sunt, quæ legis apud Poëtas. Fortassis pro perlege legendum est perline, hoc est, dele, & corrige, etiam si Planudes vertit μετέγραφο.

Modestē in convivio loquendum. XVIII.

Inter convivas fac sis sermone modestus:

Nē dicare loquax, dum vis urbanus haberi.

In foro est locus eloquentiæ, in cubiculo silentii, in conviviis, alternis ac moderatis sermonibus uti convenit, iisque venustis & amœnis. Quidam, dum humanitatem affectant, loquacitate molesti sunt reliquis convivis, quibus non relinquunt loquendi spacium. Ita-

Iracundia uxoris non formidanda. XIX.

Conjugis irata noli tu verba timere :

Nam lachrymis struit insidias, dum fœmina plorat.

Uxores lachrymas habent in promptu ; his expugnat viros. Admonet igitur ne quid commoveamur hujusmodi lachrymis : fingunt enim eas sæpenumerò, quò viros fallant, velut cum simulant se commoveri zelotypiâ, suum adulterium dissimulent, aut iratas se fingunt quæ afflicti amant. Pro noli tu legendum arbitror nobis

Quæ sitis utendum, non abutendum. XX.

Utere quæ sitis, sed ne videaris abuti :

Qui sua consumunt, cum decet, aliena sequuntur.

Utere quæ parâsti, non abutere, ne profusis bonis cogaris vel impudenter rogare aliena, vel serviliter alieno vivere, vel periculosè furari aliena.

Mors non formidanda. XXI.

Fac tibi proponas mortem non esse timendam,

Quæ bona si non est, finis tamen illa malorum est.

Mors vel ob hoc timenda non est, quòd finis est omnium hujus vitæ malorum.

Uxor loquax, si proba, ferenda. XXII.

Uxoris linguam, si frangi est, ferre memento :

Namque malum est nil velle pati, nec posse tacere.

In amicis leviuscula quædam vitia terenda sunt, si aut qui probi fuerint ; velut in uxore, si paulò sit loquax aut linguæ procacioris, ferendum est, si alioqui pudicus & frugi, hoc est, suo fungens officio, maximè quòd linguæ morbus ei sexui peculiaris est. Malus est is, qui nihil tui ferre potest in aliis, præsertim cum res facilis sit tacere. Sic enim uxor desinet obgannire, si nihil respondeat quemadmodum solitus est Socrates.

Pietas erga Parentes. XXIII.

Dilige non agrâ charos pietate parentes,

Nec matrem offendas, dum vis bonus esse parenti.

Pietas, amor, & cultus est erga parentes, patriam, Deum & si quis loco parentum est : quidem veluti legibus continentur parentes, non ex animo. Dilige parentes charè pietate

metate non agrā) id est, non coactè neque gravatim, sed promptè & alacriter: Et si quid inciderit dissidii inter parentes, ità alteri obsequaris, ut alterum non offendas; sed pietas tua careat omni molestiā.

DISTICHORUM DE MORIBUS, LIB. IV. PRÆFATIO.

*Securam quicumque cupis traducere vitam,
Nec vitiis hærec animum, qua moribus obsunt,
Hæc præcepta tibi semper relegendula memento:
Invenies aliquid, in quo te utare magistro.*

Et hoc præmium est quarti libri. Si vis esse liber ab omnibus vitiis & nullius mali conscius vivere, hæc semper habeas præ manibus; in quibus aliquid invenies, in quo teipso magistro possis uti, hoc est, ut ipse regas ac modereris vitam tuam, adjutus his præceptis.

Divitiarum contemptus. I.

*Dispice divitias, si vis animo esse beatus;
Quas qui suspiciunt, mendicant semper avari.*

Non jubet abjicere divitias, sed non magni facere: etenim qui has suspiciunt, hoc est, mirantur ac magni faciunt, dum non audent uti quæ possident, & semper aliquid accumulanti, semper mendicanti, hoc est, egeni sunt.

Vivere ad naturam optimum. II.

*Commoda naturæ nullo tibi tempore deerunt:
Si contentus eo fueris, quod postulat usus.*

Si metiaris sumptus usu, hoc est, necessitate, non ambitione, neque voluptate, nunquam tibi deerunt commoditates naturæ, quæ paucis contenta est, cum cupiditates immensam desiderant.

Res ratione agendæ. III.

*Cum sis incautus, nec rem ratione gubernes;
Noli fortunam, quæ non est, dicere cæcam.*

Si res malè tibi succedant tuapte negligentia, nè conferas culpam in fortunam, & illam cæcam appelles, cum tu ipse magis parùm prospexeris. Potest accipi bifariam, (*quæ non est*), id est, quod nulla est, fingunt enim mortales hanc

hanc Deam, cum nulla sit. Aut *Quæ non est, subaudi*
 Amor pecuniæ ad usum. IV.

*Dilige denarium, sed parcè dilige formam :
 Quam nemo sanctus, nec honestus captat habere.*

Amare pecuniam ad usum, prudentis est: Amare
 formam pascas oculos, avari ac dementis. Denarium
 omnes, formam soli mali captant.

In valetudine nè opibus parcas. V.
*Cum fueris locuples, corpus curare memento :
 Ager dives habet nummos, sed non habet ipsum.*

Cum agitur de corporis valetudine, ne tum pe
 divitiis tuis. Etenim qui morbo non succurrit, nè mi
 pecuniam, is habet quidem nummos, at seipsum non
 bet, cum malè valeat. Mavult nummos esse salvos q
 seipsum; & illis frui quàm seipso. Fortasse pro sed le
 dum se.

Castigatio paterna ferenda. VI.
*Verbera cum tuleris discens aliquando magistri:
 Fer patris imperium, cum verbis exit in iram.*

Vapulasti puer à præceptore, cum disceres linc
 multò magis ferre convenit, cum pater te verbis ob
 gat. Tulisti literatoris tyrannidem multò severiorem,
 ras & patris imperium, qui etiam cum irascitur, tam
 verberibus temperat.

Certa & utilia agenda. VII.
*Res age quæ profunt: rursus vitare memento,
 In quibus error inest, nec spes est certa laboris.*

De quibus dubitas, ea ne feceris. Age illa ex qui
 certa speratur utilitas. Rursus, in quibus falli possis, &
 certum est profutura sint, an nocitura, ab iis abstinere.

Libenter donandum. VIII.
*Quod donare potes, gratis concede roganti :
 Nam rectè fecisse bonis in parte lucrorum est.*

Dona libenter, si quid potes. Nam lucrum est,
 damnum, quod contuleris in bonos: & beneficium da
 accepit, qui digno dedit. Redit enim cum fœnore, qu
 probo viro benefeceris.

Suspicio statim expedienda. IX.

*Quod tibi suspectum est, confestim discute quid sit :
Namque solent, primò quæ sunt neglecta, nocere.*

Quæ suspicionem habent mali, ea noli negligere; sed statim examina, & exquire cujusmodi sint. Nam initiis facillimè medeberis, si quid mali sit: at neglecta crescunt, & maximè lædunt postea; veluti si suspicaberis amicum alieniore esse in te animo, noli negligere quid sibi velit, sed excute unde hoc natum sit: & si quid est, statim occurre nascenti malo.

Venus abstinentiâ cohibenda. X.

*Cùm te detineat Veneris damnosa voluptas ;
Indulgere gula noli, quæ ventris amica est.*

Cave nè duplices morbum tuum; unus enim utcunque fertur, duo simul ferri non possunt. Amare damnosa res, damnosa gula; quod si pariter utroque laboras malo, superest ut mox ad egestatem redigaris. *Gulam* vocat studium exquisitorum ciborum, eamque dicit ventris amicam, quòd per eam venter saginatur, res & fama decrescit.

Homo malus, fera pessima. XI.

*Cùm tibi proponas animalia cuncta timere ,
Unum hominem tibi præcipio plus esse timerulum.*

Cùm tuâ sponte putas omnes feras esse timendas, meo præcepto suum animal maximè timebis, nempe hominem. Nam nullâ bellua magis homini nocet, quàm homo homini.

Sapientia fortitudini præferenda. XII.

*Cùm tibi prævalida fuerint in corpore vires :
Fac sapias , sic tu poteris vir fortis haberi.*

Si natura dedit vires corporis, non statim vir fortis eris, nisi adjunxeris ingenii vim, hoc est, sapientiam, quæ corporis robore rectè utaris.

Amicus cordi medicus. XIII.

*Auxilium à notis petito , si fortè laboras ;
Nec quisquam melior medicus quàm fidus amicus.*

Corporis morbos aperi medico, animi morbos aperi fideli amico. Ille pharmacis sanat, hic verbis. Aliter, Si
quid

quid morbi inciderit, magis amicum accersere, quàm medicum.

Sacrificium, spiritus contribulatus. XIV.

Cum sis ipse nocens, moritur cur victima pro te?

Stultitia est morte alterius sperare salutem.

Veteres credebant expiari scelus commissum maleficio, quæ nihil commiserat, & pro alieno peccato nocens dabat pœnas; cum is qui peccavit, potius male debuerit, quàm victima. Stultè autem sperabant alienam mortem sibi saluti fore, cum sua quemque mala de suo pendere oporteat.

Amicus ex moribus deligendus. XV.

Cum tibi vel socium vel fidum quaris amicum,

Non tibi fortuna est hominis, sed vita petenda.

Amicus quem velis ad jungere, non æstimandus censu, sed ex moribus. Idem oportet fieri in uxoribus.

Avaritia vitanda. XVI.

Utere quæsitis opibus, fuge nomen avari:

Quid tibi divitiæ profunt, si pauper abundas?

Frustrà parâsti divitias, si partis uti non audes, & in magnas opes vivis inops. Nihil enim refert habere, si quæ habes nihilo plus tibi profunt, quàm ea quæ non habes.

Voluptas inimica famæ. XVII.

Si famam servare cupis, dum vivis, honestam,

Fac fugias animo, quæ sunt mala gaudia vitæ.

Si cupis honestam tueri famam, noli amare voluptatem inhonestam, nempe gulæ, libidinis, & similiū.

Senem etiam delirium ne irriseris. XVIII.

Cum sapias animo, noli irridere senectatem:

Nam quicumque senex, sensus puerilis in illo est.

Cum per ætatem vigeat ingenium tuum, & animi noli deridere senectutem, quæ minùs animo valeat. Nihil scit enim omnis senex, & ad puerilem stultitiam redire. Ætatis igitur vitium ferendum, non ridendum est.

Opes fluxæ; ars perpetua. XIX.

Disce aliquid; nam cum subito fortuna recedit,

Ars remanet, vitamq; hominis non deserit unquam.

Opes sæpenumerò subita fortuna eripit hominì, veluti incendio, ferro, bello, naufragio: verùm ars eripi non potest. Hæc itaque certissima possessio est, quæ semper & ubique te possit alere.

Mores ex verbis cogniti. XX.

Omnia perspicito tacitus, quæ quisque loquatur:

Sermo hominum mores & celat, & indicat idem.

Nulla res magis arguit & aperit vitam & ingenium hominis, quam illius oratio: hoc est certissimum animi speculum. Igitur si vis hominem cuiusmodi sit cognoscere, perpende tecum qualis sit illius oratio. Sermo indicat mores hominis, si loquatur ex animo: & celat idem, si vel taceat, vel dissimulanter loquatur.

Ars usu iuvanda. XXI.

Exerce studium, quamvis perceperis artem:

ut cura ingenium, sic & manus adjuvat usum.

Ut evanescent disciplinæ, nisi exercitatione confirmes: sic artificium opere confirmandum erit, ne excidat.

Vitæ contemptus. XXII.

Multum nè cures venturi tempora lethi:

Non timet is mortem, qui scit contemnere vitam.

Si vis liber esse à metu mortis, discite vitam non magis facere. Et (quemadmodum eleganter docet Aristoteles) nullius rei iucunda fruitio est, nisi quam aliquo modo contempleris.

Discendum & docendum. XXIII.

Disce, sed à doctis; indoctos ipse doceto:

Propaganda etenim rerum doctrina bonarum.

Disce non à quovis, sed ab his qui possunt docere: Rursum quod ab aliis didiceris, id aliis imperti. Utilium enim rerum scientia non est premenda, sed per manus tradenda.

Bibendi ratio. XXIV.

Hoc bibe quod prosit, si tu vis vivere sanus:

Morbi causa mali est homini quandoque voluptas.

Ne biberis supra vires. Brevis enim illa bibendi voluptas sæpenumerò conciliat homini molestum & diuturnum morbum.

Nè damnes quod probaveris. **XXV.**
Laudâris quodcunque palam, quodcunque probâris,
Hoc vide ne rursus levitatis crimine damnes.

Levis & inconstans videberis, si, quod aliquando
 ram multis laudâris, idem postea damnes. Quod si
 tâsti sententiam, fac fileas. Fortasse pro vide, legendum
 est fuge. *Crimine*, id est, suspitione, & cum vituperio.

Circumspectus sis in utraque fortunâ. **XXVI.**
Tranquillis rebus quæ sunt adversa caveto:
Rursus in adversis melius sperare memento.

Nè securus sis, cum fortuna tranquilla est, sed tem
 statem cave. Rursus cùm fortuna sævit, animum sub
 spe melioris fortunæ, quæ successura sit. In secundis
 bus timenda sunt adversa, nè sis supinus; in adver
 speranda sunt lætiora, ne deficias animo.

Studio crescit sapientia. **XXVII.**
Discre nè cesses; curâ sapientia crescit:
Rara datur longo prudentia temporis usu.

Juxta Solonis sententiam, Oportet senescere sen
 aliquid addiscentes. Nam (*rara*) hoc est, singularis &
 imia prudentia contingit (*longo usu*) id est, diuturnâ
 perentiâ ætatis. Quanquam mihi magis probatur,
 ut sit sensus; semper disce, studio crescit sapientia. N
 pauci sunt, qui prudentes evadunt experientiâ tem
 vel quia paucis contingit diu vivere, vel quia com
 res stultitiam non exuunt hâc vitâ. Certissima ac
 vissima ad sapientiam via est doctrina.

Parcè laudandum. **XXVIII.**
Parcè Laudato: nam quem tu sæpe probâris,
Una dies, qualis fuerit, monstrabit, amicus.

Nè laudes amicum effusius, cujus non feceris
 culum, siquidem ille sæpius abs te laudatus, uno al
 die declarabit alium fuisse se, quàm tu prædicâras.

Discere ne pudeat. **XXIX.**
Nè pudeat, quæ nescieris, te velle doceri:
Scire aliquid laus est, pudor est nil discere velle.

Quidam stulto quodam pudore malunt semper nec

quàm semel discere : cum scire pulchrum sit , & pudendum nihil velle discere ; Ergo honestum velle.

Rebus utendum ad sobrietatem. XXX.

Cum Venere & Baccho lis est & juncta voluptas ;

Quod lautum est animo complectere, sed fuge lites.

Excerpe quod inest boni : fuge quod adjunctum est mali. Exhilarat potatio , discutit curas, utere hac commoditate : rursus ebrietas incitat ad jurgia , hoc cave, tem Venus delectat : sed habet sua jurgia. Ama igitur bique diffidiis.

Tristibus & tacitis non fidendum. XXXI.

Emissos animo, ac tacitos vitare memento :

Quà flumen placidum est, forsàn laet altius unda.

Tristes ac tacitos vita ; videntur enim aliquid magni ali moliri ; quemadmodum cavendum est flumen, ea arte quâ tranquillum est , nam illud profundissimum se solet. Ità *Cæsar* magis metuebat *Brutum* & *Cassium*, illos ac tacitos, quàm *Antonium* ebrium.

Sors sorti conferenda. XXXII.

Si tibi displiceat rerum fortuna tuarum,

perius specta, quo sis discrimine peior.

Quoties tædet te tuæ sortis, confer eam cum aliorum fortunâ : & videbis te nihilo pejorem, hoc est infelicio-
n multis.

Ultra vires nihil aggrediendum. XXXIII.

Quod potes id tenta, nam litus carpere remis

tutius est multo, quàm velum tendere in altum.

Aggredere tuta magis quàm magna. Tutius enim tutò
vigare juxta litus , ac remis uti, quàm passis velis pe-
litari in fluctibus. Nec enim omnibus favent venti
trunæ.

Cum justo iniquè non contendendum. XXXIV.

Ultra hominem justum pravè contendere noli ,

Imper enim Deus injustas ulciscitur iras.

(Noli pravè) hoc est , malitiosè & datâ operâ ac per-
se contendere cum homine justo, Nam Deus nun-
quam relinquit inultum,

Fortuna utraque æquè ferenda. XXXV.

Ereptis opibus noli gaudere querendo:

Sed gaude potius tibi si contingat habere.

Si divitiæ contingunt, gaude; si ereptæ fuerint, non cruciari, sed tunc utere philosophiâ. Neq; enim tam boni habent, ut sit admodum dolendum, si perierint; que rursus tantum mali, ut non sint libenter accipienda, si fortè contigerint. Constat carmen esse depravatum: bitror legendum, *Noli mærare querendo*. Porro querere non est à *quæro*, sed à *queror* deponenti verbo.

Ab amico quid ferendum. XXXVI.

Est jactura gravis, quæ sunt amittere damnis:

Sunt quædam, quæ ferre docet patienter amicum.

Si verbulo lædat amicus, ferendum est. At damnum nemo potest æquo animo ferre. In his igitur casibus dum nè lædamus amicum.

Tempori non confidendum. XXXVII.

Tempora longa tibi noli promittere vita:

Quocunque ingrederis, sequitur mors corporis umbra.

Nemo potest sibi longævitatē promittere: cum hominem quocunque eat non aliter insequatur, quæ umbra corpus. Fortasse legendum, *Corpus ut umbra*.

Deus quibus placandus. XXXVIII.

Thure Deum placa, vitulum sine crescat aratro:

Ne credas placare Deum, dum cæde litatur.

Non gaudet Deus morte pecudum, ergò thure laudandum est illi, hoc est, re innoxia, & minimi sumptus hodiè plerique Christianorum, licèt apud hos subest sit mos immolandi pecudes, tamen Deum ac Divos tantum non devictos esse putant, si eis gemmas, aurum, argentum, serica suspenderit, vel ostentanda tantum in luxum paucorum vertenda: immemores hæc seculis à sanctis fuisse contempta, & si fortè obtulerint in tantum usus fuisse effusa.

A potentioribus læsus dissimula. XXXIX.

Cede locum læsus fortuna, cede potenti:

Lædere qui potuit, prodesse aliquando valebit.

Qui rem habet cum proceribus quoniā prodesse possunt in multis, necesse est, ut aliquando misset injurias, id est, tacitus ferat. Lædunt enim aliquando potentes, & tyrannidem exercent. Hic igitur prudens illis debet cedere, ut postea per illos suis prodesse possit. Nam si existens reddiderit eos hostes, nec sibi, nec suis prodesse poterit. Castiga te ipsum. XL.

*Ubi quid peccāris, castiga te ipse subinde :
vulnera dum sanas, dolor est medicina doloris.*
Ubi senseris te alicubi peccasse, statim pœnas sumito de teipso, & noli tibi ignoscere: teipsum objurga, tibi ipsi laboris aliquid indicito. Nam ut in sanandis vulneribus dolor dolore sanatur: siquidem nè doleat vulnus, infundis acria quæ mordent: sic ista reprehensio, si amara est, tamen ne detur vitio animi.

Amicus mutatus, non vituperandus. XLI.
*Damnaris nunquam post longum tempus amicum :
mutavit mores; sed pignora prima memento.*
Si is, cum quo tibi fuit diutina consuetudo, forte mutaveris moribus, alias esse cœperit, hoc debes tribuere veteri necessitudini, ne vituperes eum, etiam si non est dignus qui ametur.

Beneficiorum collatio attendenda. XLII.
*Gratior officiis quò sis magè, charior esto :
Nè nomen subeas, quod dicitur officiperda.*
Ut sis charus omnibus, esto gratus (Officiū) id est, beneficiis & benemeritis. Invisū enim apud omnes est nomen officiperdæ. Sic enim vocant eum, in quem collocatum officium perditur. Nihil enim tam perit, atque id quod confertur in ingratum.

Suspicionem tolle. XLIII.
*Suspectus caveas, ne sis miser omnibus horis :
Nam timidus & suspectus aptissima mors est.*
Qui sibi fingit periculum, is nunquam non miser vivit. Nihil igitur huic aptius, quàm mors; quandoquidem non potest jucundè vivere. *Suspectus*, hic accipitur activè pro suspicioso.

Humanitas erga servos XLIV.

*Cum fueris servos, proprios mercatus in usus,
Et famulos dicas; homines tamen esse memento.*

Sic utare servis tuis, licet empti sunt, ut memineris homines esse, non pecudes: quod empti sunt, forte fuit; quod homines sunt, in hoc tibi sunt pares.

Occasionem rei commodæ nè prætermittas. XLV.

*Quam primum rapienda tibi est occasio prima:
Ne rursus quæras, quæ jam neglexeris antè.*

Occasio, quam antè dixit frontem habere caput, tam statim est arripienda: nè si se subduxerit, frustra quæras postea, quam prius contempseras.

Non lætandum de repentino obitu. XLVI.

Morte repentinâ noli gaudere malorum:

Fœlices obeunt, quorum sine crimine vita est.

Si mali subito moriantur, dolendum magis est quam gaudendum. Gaudendum potius in morte bonorum quorum mors fœlix est. Vel sic, si videris malos sciri tolli noli gaudere: Contingit idem bonis & innocentibus, ut intelligas hoc casu accidere, non vindictæ minis. Pauper simulatum vitet amicum. XLVII.

*Cum conjux tibi sit, nec res, & fama laboret;
Vitandum ducas inimicum nomen amici.*

Si pauper habueris uxorem quæ laboret fama, est, de quâ homines malè loquuntur, (ducas) id est existimes nomen amici vitandum esse, utpotè inimicum famæ tuæ: videberisenim prostituere uxorem hoc prætextu, & hoc nomine divites pauperum vires captant. Tamen potest & alius esse sensus, mirum hic: Si sit tibi uxor re satis laudatâ famâque cundâ, noli te dare in familiaritatem potentum, quid labis uxori tibi que contrahas.

Junge studium. XLVIII.

*Cum tibi contingat studio cognoscere multa,
Fac discas multa, & vites non velle doceri.*

Quo plura didiceris, hoc plura stude cognoscere, videaris indocilis ullius rei.

Brevitas memoriæ amica. XLIX.

*Miraris verbis nudis me scribere versus?**Hos brevitatis sensus fecit conjungere bonos,*

Sententia nudis verbis explicanda est: melius enim meminimus quæ brevia sunt: Idcirco nudis verbis singula præcepta singulis Distichis complexi voluit ut apertior esset & brevior.

Dicta Sapientum, è GRÆCIS, ut habetur, à nescio quo Græculo utcumque collecta, vel conficta potius, Erasmo interprete.

Periandri Corinthii.

O Mnibus placeto.	Ea facito, quorum non possit pœnitere.
Periculosa temeritas.	Quod justum est imitare.
Semper voluptates sunt mortales; honores autem immortales.	Bene meritos honora.
Amicis adversâ fortunâ utentibus idem esto.	Calumniam oderis. (um.
Lucrû turpe res pessima.	Cum errâris, muta consili.
Infortunî tuû celato. Nè	Omnibus te ipsum præbe.
voluptate afficias inimicos.	Magistratus metue.
Veritati adhæreto.	Quicquid promiseris facito
Violentiam oderis.	Age quæ justa sunt.
Voluptati tempera.	Principibus cede.
Pietatem sectare.	A jurejurando abstine.
A vitiis abstine.	Laudato honesta.
Supplicibus misericors esto	Beneficium tu pende.
Sapientum utere consuetudine.	Bona res quies.
Bonos in pretio habeto.	Liberos institue.
Probrum fugito.	Litem oderis.
	Audi quæ ad te pertinent.
	Responde in tempore.
	Ne cui invid eas.
	Oculos moderare.

38 DICTA SAPIENTUM.

Spem fove.	Mortalia cogita.
Affabilis esto.	Ne prior injuriam facias.
Diurnam amicitiam custodi.	Mortuum nè rodito.
Concordiam sectare.	Consule inculparè.
Ne loquaris ad gratiam.	Teipsum ne negligas.
Ne tempori credideris.	Mortem oppete pro patriâ.
Ne quavis de re doleas.	Ex ingenuis liberos crea.
Seniorem reverere.	Arcanum celâ.
Parcito tanquâ immortalis.	Opportunitatem expecta.
Sperato tanquam mortalis.	Largire cum utilitate.
Ne efferas gloriâ.	Dolorem fuge.
Cede magnis.	Amicis utere.
	Delecta amicos.

Biantis.

In speculo teipsum contemplare, & si formosus apparebis, age quæ deceant formam; si deformis, quod facie minus est, id morum pensato pulchritudine.

De numine nè malè loquere, quid sit autè auscultare.

Audito multa, loquere pauca.

Prius intellige, & deinde ad opus accede.

Ne ob divitias laudâris virum indignum.

Persuasionem cape, non vi.

Compara in adolescentia quidem modestiam, in senectute verò sapientiam.

Pittaci Mitylenæi.

Quæ facturus es, ea nè Desidiosus ne esto.

prædixeris: frustratus enim rideberis.

Ne contende cum parentibus, etiam si justa dixeris.

Ne geras imperium, priusquam parere didiceris.

Depositum redde.

A familiaribus in minutis rebus læsus, feras.

Infortunatum nè irriseris.

Amico ne maledixeris.

Quæ fieri non possunt, nè concupiscas.

Uxori dominare.

Ne festinaveris loqui.

Quæ feceris parentibus, eadem à liberis expecta.

Nosce teipsum,

Ante omnia venerare nu-	Legibus pare.
men.	Ne quid nimis.
Parentes reverere.	Audito libenter.
Voluptatem coërce.	Inimicitiam solve.
Inimicū ne putes amicum.	Uxorem ducito ex æquali-
Inter amicos ne sis iudex.	bus: nè si ex ditioribus
Ne lingua præcurrat men-	duxeris, dominos tibi pa-
tem.	res, non affines.

Cleobuli Lindii.

Ne sis unquam elatus.	proficiscere.
Libros revolve.	Lapis auri index: aurum
Iustè iudicato.	hominum.
A maledicentiâ temperato.	Mendax calumnia vitam
Parentes patientiâ vince.	corrumpit.
Interiorem nè rejicias.	Mendaces odit quisquis
Ne teipsum præcipites in	prudens ac sapiens.
discrimen.	Domus curam age.
Res amici diligas, & perin-	Liberos tibi charissimos
de serves ut tuas.	erudi.
Quod oderis, alteri ne fe-	Bonis benefacito.
ceris.	Suspicionem abjicito.
Ne cui miniteris: est enim	Beneficii accepti memeto.
muliebre.	Aliena nè concupiskas.
Citius ad infortunatos a-	Voto nihil pretiosius.
micos, quàm fortunatos	

Chilonis Lacedæmonii.

Nosce teipsum.	Ne cui invidias mortalia.
Temperantiam exerce.	Turpia fuge.
Tempori pare.	Iustè rem para.
Multitudini place.	Sapientiâ utere.
Moribus probatus esto.	Ne quid suspiceris.
Oderis calumnias.	Ne fueris onerosus.

Solonis Atheniensis.

Deum cole.	Veritatem sustineto.
Amicis succurre.	Legibus pareto.

40 DICTA SAPIENTUM.

Iracundiæ moderare.	Nè jurato.
Malos odio prosequitor.	Cogita quod iustum est.
Parentes reverere.	Virtutem laudato.
Nemini invideto.	

Thalctis Mileſii.

Principem honora.	Sufurronem ex edibus ejice.
Similis tui ſis.	Amicos probato.
Quod adest, boni conſu-	Nemini promittito.
lito.	A vitiis abſtinet.
Gloriam ſectare.	Vitæ curam age.
Pacem dilige.	Laudatus eſto apud omnes.

DICTA SAPIENTUM, EX AU-
SONII Carmine, atque in his extrema
ſententia fere ſemper eſt gemina, &
Diſticho comprehenditur.

Periandri, Carmine Phaleucio,

Nunquam diſcrepat utile à decore :

Id eſt, nihil utile quod non eſt honeſtum.

Plus eſt ſollicitus, magis beatus.

Id eſt, quo quiſque ditior, hoc magis ſollicitus vivit.
Mortem optare malum, timere pejus.

Miſer eſt, qui tædio vitæ mortem optat : ſed miſe-
rior, qui ſemper timet mortem.

Faxis ut libeat quod eſt neceſſe.

Quod neceſſe eſt facere, fac ut libenter facias.

Multis terribilis, caveo multos.

Quem multi timent, is multos timeat neceſſe eſt.

Si fortuna juvat, caveo tolli.

Si fortuna tonat, caveo mergi.

Ne extollaris fortunæ proſperitate. In rebus ad-
verſis ne frangaris animo.

Bianchi

Biantis, Carmine Heroico.

Quamnam summa boni? Mens quæ sibi conscia recti.

Id est, quid optimum? Animus benè sibi conscius.

Pernicies homini quæ maxima? Solus homo alter.

Id est, homini maxima perniciēs est ab homine.

Quis dives? Qui nil cupiat. Quis pauper? Avarus.

Dives est, non qui multa possidet, sed qui suâ sorte contentus est. Avarus omnis pauper est, qui, quod habet, non habet.

Quæ dos matronis pulcherrima? Vita pudica.

Mulier etiam pauper indotata non est, si casta est.

Quæ casta est? de qua mentiri fama veretur.

Castā non est, de quâ fama turpiter loquitur.

Quod prudentis opus? Cum possit, nolle nocere.

Quod stulti proprium? Non posse & velle nocere.

Proprium prudentis est, etiam cum possit, nolle tamen ulcisci. Malus, etiam cum non possit, optat tamē ledere.

Pittaci, Carmine Iambico Trimetro.

Loqui ignorabit, qui tacere nesciet.

Ejusdem est artis, rectè tacere, & rectè loqui.

Bono probari malo, quàm multis malis.

Non refert quàm multi laudent te, sed quales; nam ab improbis laudari, vituperari est.

Demens superbis invidet foelicibus.

Stultitiæ est cruciari foelicitate malorum, quasi in vulgaribus bonis sit sita foelicitas.

Demens dolorem riâet infœlicium.

Æquè stultum est gaudere calamitate malorum, quasi non ante fuerint infœlices.

Pareto legi, quisquis legem sanxeris.

Quod aliis præscripseris, ipse servato.

Plures amicos re secundâ compares.

Paucos amicos rebus adversis probes.

Prospera fortuna, conciliat multos amicos: at reflante fortunâ pauci manent, sed sinceri.

CLEO.

CLEOBULI, Carmine Asclepiadeo.

Quanto plus liceat, tanto libeat minus.

Quo potentior es, hoc magis cave ne quid pecces
& quo plus tibi permittunt homines ob principatum,
hoc ipse minus permittas tibi.

Fortuna invidia est immeritus miser.

Cum bonis male est, fortunæ impatatur, cum ea sæpe magnatum sit culpa.

Felix criminibus nullus erit diu.

Fœlicitas malo parta, non est diuturna.

Ignoscas aliis multa, nihil tibi.

In alios lenis esto, in teipsum severus.

Parcit quisque bonis, prodere vult bonos.

Qui bonos viros tradit in manus bonorum, is servat,
non perdit quos prodit. Quanquam suspicor legendum:

Parcit quisque bonis, prodere vult malos.

Ut sit sensus, Qui malos ac nocentes afficit supplicio,
is miteretur bonorum & innocentium, quos ab horum
violentiâ liberat. Et (quisque) positum est pro (quisquis.)

Majorum meritis gloria non datur:

Turpis sæpe datur fama minoribus.

Laus parentum non tribuitur posteris: at probra
parentum sæpe obijciuntur liberis.

CHILONIS, CARMINE CHORI-

ambico, ex Choriambis tribus & Amphibracho, videtur Sotadicum.

Nolo minor me timeat, despiciatve major.

Sic est moderanda vitæ ratio, ut nec inferioribus
sis formidini, quod est tyrannicum; nec superioribus
contemptui, quod est abjectæ fortunæ.

Vive memor mortis, immemor ut sis salutis.

Sic fuge turpia, quasi hodie moriturus: Sic cura honesta studia, quasi semper victurus. Quanquam hic verus depravatus est, suspicor ita legendum,

Vive

Vive memor mortis, ut sis memor & salutis. Aut sic;

Vive memor mortis, ne sis immemor & salutis.

Tristia cuncta exuperes, aut animo, aut amico.

In rebus adversis, aut amici consuetudine pelle mororem, aut animo te sustine.

Tu beue si quid facias, non meminisse fas est.

Benefacta tua prædicent alii.

Grata senectus homini, quæ parilis iuventa:

Illæ iuventus gravior, quæ similis senectæ.

Florida senectus simillima est adolescentiæ: morosa iuventus simillima est senectuti.

SOLONIS, Carmine Trochaico.

Dico tunc vitam beatam, fata cum peracta sunt.

Nemo beatus, nisi qui foeliciter diem obierit.

Par pari jugato conjux; dissidet, quod impar est.

Firmissima est amicitia, quæ inter pares coit.

Non erunt honores unquam fortuiti muneris.

Honos verus virtutis est premiũ, non munus fortunæ.

Clam csarguas propinquum, sed palam laudaveris.

Amicum laudato palam, sed errantẽ occultẽ corripe.

Pulchrius multo parari, quàm creari nobilem.

Clarior est nobilitas, quam ipse tuis virtutibus tibi pararis, quàm quæ ex majorum imaginibus contigit.

Certa si decreta fors est, quid cavere proderit?

Sive sunt incerta cuncta, quid timere convenit?

Si fatum vitari non potest, quid prodest præscisse? sin incertũ, stultũ est timere, quod an eventũ sit, nescias.

THALETIS, Versu pentametro.

Turpe qui l'ausurus, te sine teste time.

Quod apud alium puderet facere, ne solus quidẽ ausis facere, veluti teipso teste.

Vita perit, mortis gloria non moritur.

Etiã post mortem vivit gloria benefactorum.

Quod facturus eris, dicere sustuleris.

Sile, si quid est in animo facere, ne quis impediat.

Crux est, si metuas, vincere quod nequeas.

*Auget sibi molestiā, qui timet quod vitari non potest
Cum verè objurgas, sic inimice iuvas.*

*Præstat verè carpi ab inimico, quàm falsò laudari
ab amico.*

Nil nimium, satis est, nè sit & hoc nimium.

*Ne quid nimis: nam modus omnibus in rebus est
optimus.*

*Sequuntur Mimi Publiani, ab Erasino ca-
stigati & elucidati.*

ERASMO ROTEROD. Lectori. S. D.

IN hos depravatissimè scriptos reperi com-
mentariolos, longè prodigiosiores quàm in Ca-
tonem, qui neque cælum neque terram attinge-
rent, & tamen accuratissimè depictos, ceu rem
sacram. O seculum illud infœlix! Sunt pleriq;
Senarii Iambici, sed Latine comœdiæ liberta-
tem non fugientes: si quod diversum genus in-
ciderit, annotabimus. Cæ'erùm, qui scire vo-
let, à quàm portentosis mendis hos Mimos vin-
dicaverimus; is conferat cum iis, quos ante no-
stram editionem habebant vulgati codices. Va-
le Lector & fruire.

Alienum est omne, quidquid optando evenit.

Sensus est, id quod nostro studio paratur, verè
nostrum est: quod votis contingit, alienum est: nem-
pè quod fortuna possit accipere.

Ab alio expectes, alicui quod feceris.

Qualis fueris in alios, tales alii futuri sunt in te.

Animus

Animus vereri qui scit, scit tulo aggredi.

Qui intelligit periculum, is novit cavere periculum: temeritas autem periculose rem aggreditur, quia nescit timere.

Auxilia humilia firma consensus facit.

Concordia fortia facit, etiam quæ sunt imbecillia: contrà, discordia maximas opes debilitat.

Amor animi arbitrio sumitur, non ponitur.

Nobis in manu est, non incipere amare: ubi cœperis, jam illi servus es, nec potes excutere cum velis.

Aut amat aut odit mulier: nihil est tertium.

Mulier nimis est vehemens in utramque partem, animal affectibus obnoxium. Quanquam hujusmodi viros etiam non paucos reperias, nimis in utramque partem vehementes.

Ad tristem partem strenua suspicio.

Qui parum sunt felices, magis laborant suspicione: Vel sic, suspicio plerumque vergit in partem deteriore: *Strenua* hic citam ac propensam significat.

Ames parentem, si æquus est, si aliter, feras.

Bonum parentem ama: difficilem tolera, vel ob hoc, quia pater est. *Æquus* dixit, pro commodo & humano.

Aspicere oportet, quod possis derperdere.

Servare quod nolis perire: Oculus autem, hoc est præsentia domini, optimus rei custos.

Omnia vitia si feras, facis tua.

Tibi imputabitur quicquid peccat amicus, cum non admoneas.

Aliena homini ingenuo accrba est servitus.

Aliis servire durum est, si qui liber sit natus, & aliis imperare solitus.

Absentem lædit, cum ebrio qui litigat.

Mens enim ebrii non adest, cum quâ loquendum est: Itaque perinde est ac si non adesset ipse.

Amans iratus multa mentitur sibi.

Multa enim cōstituit in animo, quæ non præstat postea.

Egone illam, quæ me? quæ illum?

Avarus

Avarus ipse miseriæ causa est suæ.

Nam suâ sponte & volens pauper est.

Amens quid cupiat scit; quid sapiat non videt.

Amens sine iudicio capit, nec expendit salubre fita
perniciolum id quod cupit.

Amans quod suspicatur vigilans somniat.

Qui amant, ipsi sibi somnia fingunt; & inani spe sibi
blandiuntur.

Ad calamitatem quilibet rumor valet.

Tristitia faciliè sparguntur in vulgus; quæ recta sunt
& honesta, vix creduntur.

Amor extorqueri non potest, elabi potest.

Amor non potest subito vique expelli, sed paulatim
potest elabi.

Ab amante lachrymis redimas iracundiam.

Amans iratus lachrymis placatur.

Apertè mala cum est mulier, tum demùm est bona.

Fucatum & fraudulentum animal est mulier, eaque
minimè noxia cum palàm est mala. Indicat nullam
esse bonam.

Avarum faciliè capias, ubi non sis idem.

Avarum non potest ferre avarus. Vel faciliè fallas
avarum, nisi sis idem quod ille est, id est, avarus & ipse.

Amare & sapere vix Deo conceditur.

Non est ejusdem, amare & sanæ mentis esse. Perinde
quasi velis cum ratione insanire, quemadmodum habet
Terentius.

Avarus nisi cum moritur, nihil rectè facit.

Etenim cum moritur, tum demùm permittit alios
is opibus frui.

Astutè dum celatur, se ætas indicat.

Senectus celari non potest. Nisi fortè sic legendum est.

Astu crimen celatur, ætas indicat. Tempus enim aperit omnia.

Avarus damno potiùs quàm sapiens dolet.

Sapiens non cruciatur damnis rerum, sed is qui magis
igni facit pecuniam.

Avaro quid mali optes, nisi ut vivat diu-

Propterea quod miserrime vivat. Summum igitur malum optat avaro, qui optat diutinam vitam.

Animo dolenti nihil oportet credere.

Quamdiu doles nequid tibiipfi fidas; nihil enim sanum suadet dolor: expecta donec residet ægritudo, tum statue quid velis loqui aut facere.

Alicum nobis, nostrum aliis placet.

Sux quemque sortis pœnitet, Aliena miramur verbis dum taxat; ceterum si ad rem ventum sit, pauci velint cum aliis commutare.

Amare juveni fructus est, crimen seni.

Amor voluptas est in juvene; scelus in sene, non voluptas.

Anus cum ludit, morti delicias facit.

Anum vicinam morti non decet lusus: videtur enim mortem delectare velle.

Amoris vulnus, idem qui sanat, facit.

Desiderii vulnus sanat idem, qui facit, si sui copiam facit; Alludit ad Telephi fabulam.

Ad pœnitendum properat, citò qui judicat.

Nè statim pronuncies: nam præcipitati iudicii sæpè pœnitet.

Amicos res optimæ parant, adversæ probant.

Et hoc carmen depravatum est, fortè sic legendum:

Amicum optimæ res parant, tristes probant: Secunda fortuna conciliat amicos, adversa explorat ficti sint an veri.

Aleator quanto in arte est melior, tantò est nequior.

Hoc est carmen Trochaicum. In malâ re, quo magis excellis, tanto sceleratior es: veluti miles quo melior est, hòc vir nequior.

Arcum intentio frangit, animum remissio.

Arcus frangitur, si nimium tendas. Animi vires augentur exercitatione, otio franguntur.

Bis est gratum quo opus est, ultro si offeras.

Beneficium, precibus extortum, magnam gratiæ partem perdidit: quod ultro oblatum est, id bis gratum.

Beneficium dare qui nescit, iuste petit.

Non debet uti beneficiis aliorum, qui ipse nemini beneficium nescit.

Bonum est, fugienda aspicere alieno in malo.

Idem Plautus. Feliciter sapit, qui alieno periculo sapit.

Quid tibi sit fugiendum, id discas non tuo malo, sed ex aliorum malis exemplum sumito.

Beneficium accipere, libertatem vendere est.

Felicius est dare quam accipere: perdit enim libertatem, qui quis utitur alterius beneficio.

Bona nemini bona est, ut non alicui sit mala.

Nulla fortuna secunda est, quæ non alicujus malo contingat.

Bis cuique mori est, alterius arbitrio mori.

Mortem naturalem æquiore animo ferunt homines, adactam gravius.

Beneficia plura recipit, qui scit reddere.

Ingratis nemo plura committit; quos experimur gratos, in hos majora conferimus.

Bis peccas, cum peccanti obsequium accommodas.

Nam & illi adjuvas, & te ejusdem malefacti reum facis.

Bonus animus laesus gravius multo irascitur.

Lenis animus cum incandescit, vehementius commoveretur.

Bona mors est homini, vitæ quæ extinguit mala.

Miseris mors est optanda quoque, ut quæ finem adferat malorum.

Beneficium dando accipit, qui digno dedit.

Hunc versum nominatim citat Aulus Gellius inter Mimos Publianos.

Blanditiæ, non impeto, fit dulcis Venus.

Jucundum est, cum ex animo quis sedamatur, non cum extorquetur mulieris obsequium.

Bonus animus nunquam erranti obsequium accommodat.

Qui probus est ipse, nunquam alteri peccanti assensum.

Beneficium se dedisse qui dicit, petit.

Commémbratio beneficii dati, est reposcentis gratiam.

Conjunctio animi maxima est cognatio.

Arctius alligat mutua benivolentia, quàm affinitas sanguinis. Fortè versiculus hic, ità legendus est.
Benevolus animus maxima est cognatio.

Nam & hoc modo carmen constat, & in hâc literâ, nempe B reperiebatur.

Beneficium sæpe dare, docere est reddere.

Qui sæpius benè meretur de aliquo, is provocat gratitudinem quâdam pertinaciâ benefaciendi.

Bonitatis verba imitari, major malitia est.

Qui malus est & benè loquitur, is plusquam malus est.
Bona opinio homini tutior pecuniâ est.

Tutius est habere bonam famam, quàm divitias.

Bonum tamen si supprimitur, non extinguitur.

Veritas & justitia premi possunt ad tempus, sed emergunt postea.

Bis vincit, qui se vincit in victoriâ.

Qui moderatè utitur victoriâ, bis vincit, primùm hostem, deindè animum.

Benignus etiam dandi causam cogitat.

Qui liberalis est, non expectat ut rogetur, sed ultro querit occasionem largiendi.

Bis interimitur, qui suis armis perit.

Magis nobis dolet calamitas, cujus ipsi ministravimus occasionem. Veluti si quis hominem evehat ad magistratum, à quo postea subvertatur.

Bene dormit, qui non sentit quàm male dormiat.

Cùm abest sensus mali, nihil est mali. Veluti si quis alto somno obrutus, non sentiat incommoditatem strati.

Bonorum crimen est officiosus miser.

Si calamitosus est, qui rectè vivit, hoc imputatur virtuti, cui dicunt adversari fortunam. vel sic; Quum eget necessariis vir probus, in dedecus vergit bonorum virorum, qui virtutis non habeant honorem.

Bona fama in tenebris, proprium splendorem obtinet.

Decus rectè factorum non potest obscurari; lucet enim in ipso pectore; si non respondet opinio populi.

Bene cogitata si excidunt, non occidunt.

Quod rectè proposueris, etiamsi ad tempus excidit, animo tamen non omnino perit.

Benè perdit nummos, iudici cum dat notens:

Qui corrumpit iudicem pecuniâ, cum sit nocens, perdit eam, sed suo bono: proinde bene predict.

Bonis nocet, quisquis pepercerat malis.

Fit injuria bonis, cum impunitas datur malis. Pauciores boni futuri sunt, si liceat impunè malos esse.

Bono justitiæ proxima est severitas.

Severitas enim est justitia frigidior & exactior, vergens tamen ad clementiam.

Bonum apud virum citò moritur iracundia.

Apud malos viros ira tardissimè senescit; apud bonos, citò.

Bona turpitudine est, quæ periculum indicat.

Aut sic: *Quæ periculum vindicat.* Satiùs est pudere, quàm pigere: pudor utilis est, per quem arcemur ab his quæ periculosè fecerimus.

Bona comparat præsidia misericordia.

In alios misericors, meretur ut in ipsum faventes sint alii, siquid adversi acciderit.

Bonarum rerum consuetudo pessima est.

Vilescit quod consuetum esse cœperit. Bonis rebus nihil debet esse charius. Charum est autem, quod rarum est.

Beneficium dignis ubi das, omnes obligas.

Virtuti enim datur, non homini. Et tuo beneficio bonus in cæteros omnes utitur.

Crudelis in re adversâ est objurgatio.

Consolandus est amicus, non objurgandus, in rebus afflictis.

Cavendi nulla est dimittenda occasio.

Nunquam satis caveris. Aliquando nocendi est omittenda occasio, cavendi nunquam.

Cui semper dederis, ubi neques, rapere imperas.

Qui adsueverit semper accipere, is putat jam sibi debere quod datur, adeo ut si negâris, paratus sit eripere. Hoc ad magnates peculiariter attinet.

Crudelis

Crudelem medicum intemperans ager facit.

Ægroti intemperantia facit, ut medicus cogatur ad duriora remedia descendere, nempe sectionem, aut uisionem, & similia.

Cujus mortem amici expectant, vitam oderunt.

Ejus vita fuerit invisâ oportet, cujus amici mortē optant.

Cum inimico nemo in gratiam citò redit.

Non est statim fidendum inimico. Facile dissolvitur benevolentia, at non sarcitur. Et ira omnium tardissime senescit.

Citius venit periculum, quod contemnitur.

Magis nocet periculum his qui negligunt, quàm qui cavent.

Castâ virum matrona parendo imperat.

Pudica uxor hoc impetrat obsequio suo, ut quidquid velit, faciat maritus, & magis imperat cùm obsequitur, quàm cùm exigit.

Citò ignominia fit superbi gloria.

Arrogantiam semper sequitur infamia; & qui insolenter utitur gloriâ, incidit in ignominiam.

Consilio melius vincas, quàm iracundiâ.

Ira præceps est, prudentia sedata. Hâc citius efficies quæ voles, quam violentia & ferociâ.

Cuius dolori remedium est patientia.

Omnis dolor lenitur patientiâ. Alia aliis malis sunt remedia, at patientia commune est malorum omnium lenimentum.

Cum vitia prosunt, peccat qui recte facit.

Cùm expediat esse malos, tum nocet esse bonos, Et cùm præmium est malefactis, tum benefactis pœna est.

Contemni est levius, quàm stultitiâ percuti.

Satius est contemni ob virtutem, quàm stultum quid agere.

Comes facundus in viâ pro vehiculo est.

Et hic versus citatur ab Aulo Gellio: jucundus confabulator facit, ut non sentias viæ tædium, perinde ac si vehiculo porteris.

Citò improborum lata in perniciem cadunt.

Non est diuturna malorum felicitas.

Crimen relinquit vite, qui mortem appetit.

Videtur accusare vitam suam, qui mortem appetit.

Cui plus licet, quàm par est, plus vult quàm licet.

Hunc versiculum adscripsi ex Gellio; Cui plus permittitur quàm æquum est, is plus sibi sumit quàm oportet,

Hoc convenit in tyrannos & uxores.

Damnare est objurgare, cùm auxilio est opus.

Cùm amicus afflictus eget auxilio, tum objurgare non est officiosum, sed damnare est. Primum eximendus est calamitati, postea objurgandus, quòd suâ culpâ in eam inciderit.

Discipulus est prioris, posterior dies.

Quotidianâ rerum experienciâ reddimur prudentiores.

Diu apparandum est bellum, ut vincas celerius.

Qui in aggrediendò nimium properant, aliquando tardius conficiunt. Mora in apparando non dispendium est, sed lucrum ad negotium citò conficiendum.

Dixeris maledicta cuncta, quum ingratum hominem dixeris.

Ingratitudo omnia vitia in se complectitur, nullum igitur convitium dici potest contumeliosius. versus est Trochaicus.

De inimico nè loquare malum, si cogites.

Si cogites nocere inimico, cave loquaris malè, cavebis enim ille. Stultum est igitur malè dicere; Nam si amicus est, iniquè facis: sin inimicus, minùs illi nocebis.

Deliberare utilia, mora tutissima est.

Tutissimum est esse lentas consultationes. Nam precipitata concilia plerumque sunt inauspicata.

Dolor descrecit, ubi quo crescat, non habet.

Quum malum venerit ad summum, tum necesse est fiat remissius.

Deliscere flere Fœminam, est mendacium.

Id est, fœmina nunquam hoc dediscet.

Discordiâ fit charior concordia.

Amantium iræ amoris redintegratio est.

Deliberandum est diu, quod statuendum est semel.

De quo non potes nisi semel statuere, veluti de matrimonio, de sacerdotio, de hoc diu deliberandum est, priusquam aggrediaris.

Difficilem oportet aurem habere ad crimina.

Nè facile credas accusanti quempiam.

Dum vita grata est, mortis conditio optima est.

Tum optimum est mori, cum adhuc dulce est vivere.

Damnum appellandum est, cum malâ famâ lucrum.

Lucrum cum jacturâ famæ, damnum est, non lucrum.

Ducis in consiliis posita est virtus militum.

Frustrâ iunt fortes milites, ni ducis prudentiâ regantur.

Dies quod donat, timeas; cito raptum venit.

Quod subito contingit, subito solet auferre fortuna,

Fortasse (timeas) legendum, pro (timeas.)

Dimissum quod nescitur, non amittitur.

Non est damnum, quod non sentis.

Etiâ innocentes cogit mentiri dolor.

In tormentis sæpe mentiuntur & innocentes, adacti cruciatu.

Etiâ peccato rectè præstetur fides.

Adeò servanda est fides, ut etiâ malis in rebus aliquando præstanda sit.

Etiâ celeritas in desiderio mora est.

Cupienti etiâ festinatio videtur mora.

Et vitio alterius sapiens emendat suum.

Ex alienis erratis sapiens colligit, quid sit sibi cavendû.

Et deest & superest miseris cogitatio.

Deest, quia non vident, quo pacto possint mederi malis: & superest, quia intelligunt, quid debuerint cavere, sed serò.

Etiâ oblivisci quod scis interdum expedit.

Quædam hujusmodi sunt, ut sint dediscenda. Legi poterat quod scis, ut sit sensus. Expedit aliquoties meminisse magis, quid præsens tempus & res postulet, quam tua dignitas.

Ex hominum quæstu, facta fortuna est dea.

Studium lucrifacit, ut fortuna credatur esse Dea, quæ
faveat. Aut (ex questu) id est, querimoniis; Nam illi im-
putant, si quid acciderit.

Effugere cupiditatem, regnum est vincere.

Vincere avaritiam aut iram, plus est quàm regnum.
Exuli ubi nusquam domus est, sine sepulchro est tanquam mortuus.

Opinor ita legendum.

Cui nusquam domus est, sine sepulchro est mortuus.

Id est, exul qui nusquam habet domum, perindè est ut
mortuus insepultus, aut cui non est sepulchrum: exilium
enim mors est civilis.

Etiā qui faciunt, odio habent injuriam.

Nolunt sibi fieri injuriam nec ii, qui faciunt aliis.

Eripere telum, non dare irato decet.

Irato non est danda occasio nocendi, sed potiùs adi-
menda.

Se denegare patriæ, exilium est pati.

Sic enim versiculum hunc mutavimus. Qui latet & non
versatur in republicâ, is suâ sponte exul est.

Etiā capillus unus habet umbram suam.

Nihil est tam minutum, quod non possit aliquid.

Eheu quàm miserum est, fieri metuendo senem?

Miserrimum est consensescere metu mali, quod nondum
advenit.

Etiā hosti est æquus, qui habet in consilio fidem.

Qui sequitur quod dicat fides, non quod dolus, is etiā
hostibus erit æquus.

Excelsis multò facilius casus nocet.

Ex alto cadentibus periculosior est, ac faciliior ruina:
Ita periculosius de jicimur ex altâ fortunâ.

Fidem qui perdit, quo se servet in reliquum?

Qui perdit pecuniam habet in quod se servet, qui fi-
dem, nihil habet, in quod se servet.

Fortuna cum blanditur, captatum venit.

Insidiatur fortuna cùm blanda est: ita tum maxime
habenda est suspecta, cùm maxime prospera est.

Fortunam citius reperias, quam retineas.

Difficillimum est retinere fortunam, ne mutetur; & major virtus est tueri parta, quàm parare.

Formosa facies, muta commendatio est.

Favetur enim formosis etiam si nihil dicant.

Frustrà rogatur, qui misereri non potest.

Qui non potest mollescere precibus, quid opus est hanc rogare?

Fraus est accipere, quod non possis reddere.

Dolus est accipere beneficium à quoquam, cui non possis tantundem reddere.

Fortuna nimium quem favet, stultum facit.

Magnæ felicitatis comites sunt, stultitia & arrogantia.

Favetur facinus, qui iudicium fugit.

Qui detractat iudicium, indicat se sibi mali consciū esse.

Felix improbitas, optimorum est calamitas,

Quoties fortuna favet improbis, hoc fit calamitate, & malo optimorum.

Fers, non culpes, quod vitari non potest.

Hic versus nominatim citatur à Gellio. Quod mutare corrigique non potest, id tacitè ferendum est, non vituperandum.

Futura pugnant, ut se superari finant.

Sic instant futura mala, ut tamen vinci vitarique possint prudentiâ.

Furor fit lasa sapius patientia.

Et hoc carmen citatur à Gellio. Lenes cùm sapius provocantur, tandem irritati gravius irascuntur; quia rariùs & seriùs commoventur.

Ficta citò ad naturam redierint suam.

Simulata non diu durant. Et juxta Flaccum.

Naturam expellas furcâ tamen, usque recurret.

Ordo carminis inversus est.

Cito ad naturam ficta redierint suam.

Fidem qui perdit, nil potest ultrâ perdere.

Omnia perdidit, qui fidem perdidit.

Facilitas animi ad partem stultitiæ rapit,

Facile

Facile adducitur ad vitia, qui facilis est animo, ut *Mitio* ille *Terentianus*, qui ob facilitatem sexagenarius, novus factus est maritus.

Fides, ut anima, unde abiit, nunquam eò redit.

Ut vita semel amissa, nunquam revertitur : sic nec *fides*, juxta illud, *Qui semel scurra, nunquam bonus pater Familias.*

Fidem nemo unquam perdit, nisi qui non habet.

Pecuniam non perdit, nisi qui habuit. At fidem is dicitur perdidisse, qui non habuit, id est, qui perfidus fuit, *Fortuna* obesse nulli contenta est semel.

Nullum malum venit sine incurso alterius mali.

Fulmen est, ubi cum potestate habitat iracundia.

Versus est *Trochaicus*: potens cum irascitur, fulminat, non irascitur.

Frustra cum ad senectam ventum est, repetes adolescentiam.

Et hic *Trochaicus* est: non licet rejuvenescere. Proinde seni tractanda sunt senilia.

Falsum maledictum, malevolum mendacium est.

Qui convitiatur & mentitur, is malitiose mentitur.

Femina naturam regere, desperare est omnium.

Omnes desperant, se posse regere mulieris ingenium.

Fer difficilia, ut facilia levius feras.

Exerce te rebus difficilioribus, ut alias facilius feras.

Fortuna nulli plus quam consilium valet.

Consilium plus efficit quam felicitas.

Fortuna vitrea est, quæ cum splendet, frangitur.

Vitrum cum maximè lucet, tum facillimè frangitur.

Ita splendidissima fortuna minimè durabilis est,

Feras quod ladt, ut quod prodest, perferas.

Ut potiare commodo, feras incommodum.

Facit gratum fortuna, quam nemo videt.

Fortuna facit invidiosum, nisi lateat, Ergo dissimulanda est.

Frugalitas miseria est rumoris boni.

Hunc versum addidi ex *Gellio*. Esse frugalem, rumor quidem bonus est, sed infelix & parùm vulgo laudatus, cui

ui profusio magis placet. Nisi mavis miseriam accipere pro penuriâ sive inopiâ. Nam tum erit sensus: qui laudatur frugalis, is non laudatur. Tertius sensus argutissimus est: frugalitas est parsimonix vitium, sed sub honesto laudatoque nomine.

Grave præjudicium est, quod iudicium non habet.

Post præjudicia lequuntur iudicia, in quibus excutuntur præjudicia. At grave est illud præjudicium, quod non sequitur aliud iudicium, sed ipsum iudicium hoc est: veluti si princeps præ se ferat animum inimicum in quempiam, nullus est iudex qui secus ausit judicare.

Gravissima est probi hominis iracundia.

Vir bonus ut tardior est ad iram, ita gravius irascitur, si victa sit illius bonitas.

Gravis animi poena est, quem post factum poenitet.

Magnam poenam dedit, quem poenitet facti.

Gravis animus dubiam non habet sententiam.

Vir constans certa habet consilia.

Grave est malum omne, quod sub aspectu latet.

Malum illud est immedicabile, quod prætextu bonæ rei personatum est. Nam hic aspectum vocat personam.

Gravius nocet, quodcumque inexpertum accidit.

Nova mala gravius dolent.

Gravior inimicus, qui latet sub pectore.

Affectus vitiosus maxime nocet homini: at is latet sub pectore, nec potest excuti.

Gravissimum est imperium consuetudinis.

Consuetudo planè tyrannidem quandam obtinet in rebus humanis, adeò ut stultissima quæque, si semel inoleverint, revelli non possint.

Grave crimen, etiam cum dictum est leviter, nocet.

Veluti si quis apud Anglos, vel joco vocet aliquem proditorem, non caret periculo, ob odium criminis.

Heu quàm difficile est gloriæ custodia?

Fama honesta facillimè contaminatur, & difficilior est eam tueri, quàm parare.

Homo extra corpus est suum, cum irascitur:

Non

Non est apud se, quisquis irascitur, Respondet illi inferiori. Absenti loquitur qui cum irato litigat.

Heu quàm est timendus, quicumque mori tutum putat?

Qui mortem contemnit, is vehementer est timendus: propterea quòd alienæ vitæ dominus est, quisquis suæ contemptor est.

Homo, qui in homine calamitoso est misericors, meminit sui.

Intelligit enim sibi posse accidere, ut sit opus auxilio. Verius est Trochaicus.

Honestæ est turpitudine pro bonâ causâ mori.

Gloriosa est infamia, vitam impendere iustitiæ. Et hic Trochaicus est.

Habet in adversis auxilia, qui in secundis commodat.

Et hic Trochaicus est. Qui, cum feliciter agit, alii subvenit, huic alii subveniunt in rebus adversis.

Heu quàm miserum est lædi ab illo, de quo non possis queri!

Et hic Trochaicus est. Durum est lædi vel ab amico, vel à potente; quod queri de altero non est honestum, de altero non est tutum.

Hominem experiri multa, paupertas jubet.

Paupertas ingeniosa est, & artium reperitrix: Et ingeniorum mala sæpe movent, juxta Nasouem.

Heu dolor quam miser est, qui in tormento vocem non habet!

Et hic Trochaicus est, In tormentis verum exquiritur, ac quidam ita torquentur, ut non ausint verum dicere scientes quid velit taceri, qui torquet.

Heu quàm pœnitenda incurrunt homines vivendo diu!

In longâ vitâ multa accidunt quæ nolis. Hic quoque Trochaicus est.

Habet suum venenum blanda oratio.

Insidiosa est blandiloquentia, & mellitum venenum.

Homo toties moritur, quoties amittit suos.

Orbitas mors quædam est.

Homo semper in sese aliud fert, in alterum aliud cogitat.

Hic est Iambicus Tetrameter. Nemo non est dissimulatur.

Honestus rumor, alterum est patrimonium.

Tantumdem ferè valet honesta fama, quantum patrimonium.

Nemo nescit, si dolore fortunam invenit.

Non sentitur dolor, quo paratur aliquid commodi.

Honestè servit, qui succumbit tempori.

Honestum est servire tempori, & cedere fortunæ ad tempus.

Nemo vir à commodatus, non donatus est.

Vira datur ad tempus, ut qui dedit, exigat suo jure quandoque velit.

Hæredem scire, utilius est quam quarere.

Quidam codices habent, ferre, pro scire. Satius est ferre qualemcumque, hæredem: quàm nullum habere.

Si legas scire sensus est, Præstat habere liberos, quibus relinquant, quàm circumspicere alienos, quibus tu relinquant.

Hæredis fletus sub persona risus est.

Hic quoque versus citatur à Gellio. Fletus hæredis est, si personatus, id est, dissimulatus: gaudet enim etiam fletus.

Hærent locum maledicti crebra nuptiæ,

Vulgus malè sentit de muliere sæpius nupta.

Inferior horret, quicquid peccat superior.

Quod Principes peccant, id recidit in malum plebis.

Inimicum ulcisci, vitam accipere est alteram.

Jucundissima res est vindicta, & velut altera vita.

Primum vitam tuetur suam, deinde capit voluptatem ex ultione.

Id agas, ne quis tuo temerito oderit.

Odiū effugere non possumus, ne quis nos merito oderit, id cavere possumus.

Invitum cum retineas, exire incitas.

Qui non cupit inanere, hunc quo magis retines, hoc magis cupit abire.

Ingenuitatem lædis, cum indignum rogas.

Servile est, supplicem esse homini indigno: Læditur ingenuitas.

In nullum avarus bonus est, in se pessimus.

Nulli benefacit avarus, se verò etiam discruciat custodiâ rerum suarum.

Inopi beneficium bis dat qui dat, celeriter.

Bis gratum est beneficium, quod statim promtèque datur egenti.

Frustrata inopia est, in divitiis cupiditas.

Cupere, cùm abundes, inopia quædam est, non expectata, sed instructa & onusta; quasi dicas, dives inopia.

Invitat culpam, qui peccatum præterit.

Qui dissimulat peccatum, is invitat ut iterum peccet.

Incundum nihil est, nisi quod reficit varietas.

Nihil tam dulce, quod non pariat satietatem, nisi varietate conditur.

Ingenuitas non recipit contumeliam.

Generosi & ingenui animi est, negligere contumeliam.

Aur sic; Generosus animus impatiens est contumeliæ.

Impunè peccat in eum, qui peccat rarior.

Fortè sic legendum est, impunè peccat, cùm quis peccat rarior: Aut, impunè peccat, cum quis peccat rarius.

Ingratus unus miseriis omnibus nocet.

Unius hominis ingratitudo facit, ut nec gratis succurratur, cùm egeant.

In miserâ vitâ nulla contumelia est.

Hoc carmen variè reperi depravatum; & haud scio rectè divinârim; Non videtur contumelia, quam facis in hominem malum, & infelicem. Nisi sic mavis; in vitâ miseri contumelia est dicere: id est, contumeliæ genus est insectari vitia hominis miseri, qui magis eget cõolatione.

Inopiæ parva desunt, avaritiæ omnia.

Seneca citat hujusmodi Publici carmen.

Luxuriæ desunt multa, avaritiæ omnia.

Quamquam hic quoque verus constabit si legas, Inopiæ desunt parva, sive pauca: quod ego malim, Multa desiderat pauper ad vitæ usum, sed avarus magis eget, qui nec id habet, quod habet.

Ita amicum habes, posse ut fieri inimicum putes.

Et hic citatur à Gellio. Sic ama tanquam osurus ; Ita
confidas amico, ut si fiat inimicus, non multum possit
ledere

Invidiam ferre, aut fortis, aut sælix potest.

Fortunati negligunt invidiam, vir fortis contemnit.

In amore mendax semper iracundia.

Eadem est sententia, quam ante dixit.

Amans iratus multa mentitur sibi.

Invidia tacitè, sed minutè irascitur.

Invidus habet iram suam, sed dissimulatam, & minas
am, hoc est, de re nihili.

Iratum breviter vites, inimicum diu.

Irastatim subsidit, odium diuturnum est. Odit autem,
quisquis est inimicus. Ab hoc igitur diu cavendum est,
imò semper. Hoc ipsum admonet sapiens Hebræus,

Ab hoste reconciliato cavendum.

Injuriarum remedium est oblivio.

Vindicta non medetur injuriis tibi factis, sed oblivio.

Iracundiam qui vincit, hostem superat maximum.

Trochaicus est. Fortissimi est iram suam vincere. Hoc

Alexander ille magnus orbis dominator non potuit.

In malis sperare bonum nisi innocens, nemo solet.

Et hic Trochaicus. Bona conscientia facit, ut in malis
speremus superos auxiliaturos.

In vindicando criminosa est celeritas.

Quidam habent, in judicando. Ne sis præceps vel ad
ultionem, vel ad judicandum.

Inimicum quamvis humilem, docti est metuere.

Sapientis est, non contemnere hostem, quantumvis hu-
mitem : potest enim per occasionem nocere.

In calamitosos risus etiam injuria est.

Miseri risu etiam offenduntur. Et quibus res sunt minus
secundæ, ad suspicionem mali rapiunt etiam casu dicta.

Judex damnatur, cum nocens absolvitur.

Cum absolvitur nocens, tunc judex non innocens sit
oportet.

Ignoscere humanum, ubi pudet, cui ignoscitur.

Non

Non agnoscendum est, nisi pœnitet facti.
In rebus dubiis plurima est audacia.

Fortè legendum est plurimum vel plurimi. Multum va-
 let audacia, cum res est dubia, hoc est, periculosa.
Ille nocens se damnat, quo peccat, dic.

Quisquis admittit scelus, illico sibi damnatus est, judi-
 ce conscientia, etiam si iudex nemo pronunciet.
Ita crede amico, nè sit inimico locus.

Idem dixit antea: *Ita amicum habeas, &c.*
Iraus etiam facinus consilium putat.

Qui irascitur, etiam scelus putat iudicio recteq; fieri.
 Aut, iratus lædi se putat ab eo; qui benè consulit.
Improbè Neptunum accusat, qui iterum naufragium facit.

Hoc addidi ex Gellio, Qui semel expertus, iterum expo-
 nit se periculo, imprudenter accusat fortunam. Est autem
 & hic Trochaicus Tetrameter.

Loco ignominia est apud indignum dignitas.

Honor commissus indigno, non honestat eum, sed ma-
 gis dedecorat.

Laus ubi nova oritur, etiam metus admittitur.

Si iterum recte facies, efficies, ut superiori de te fama
 fidem habeant homines.

Læso doloris remedium inimici dolor.

Suum malum minus sentit, q̃ i potest ulcisci.

Levis est fortuna: citò reposcit quæ dedit.

Fortuna inconstans statim repetit & aufert, si quis
 dedit.

Lex universa est, quæ jubet nasci & mori.

Necessitas nascendi & moriendi, neminem non com-
 plectitur.

Lucrum sine damno alterius fieri non potest.

Unius lucrum damnum est alterius. At non item in re-
 bus animi.

Lascivia & laus nunquam habent concordiam.

Intemperantia semper obnoxia est infamiz.

Legem nocens veretur, fortunam innocens.

Innocens etsi non veretur leges, ut nocens; tamen ci-

met fortunam, quæ nonnunquam opprimit innocentem.
Luxuria defunt multa, avaritia omnia.

Hunc versum citat Seneca in Controversiis. Multis profusor, avarus eget omnibus, illi multis est opus, qui multum absument; huic nihil est satis, cum sit inlatiabilis.

Malignos fieri maximè ingrati docent

Ingrati faciunt, ut qui benigni fuerint, contractius donec. Hos enim malignos vocat, id est, parcos.

Multis minatur, qui uni facit injuriam.

Omnes expectant injuriam ab eo, qui uni fecerit.

Mora omnis odio est, sed facit sapientiam.

Molesta est mora in omni re, tamen ea nos reddit sapientes, nè quid agamus temerè aut inconsultò.

Malæ causa est, quæ requirit misericordiam.

Innocentia non eget misericordiâ, sed æquum desiderat judicem. At cum fiducia rei tota est in misericordiâ judicis, pessimam habet causam.

Mori est felicis, antequam moriem invocet.

Ille feliciter moritur, qui tum moritur, dum adhuc jucunda est vita, ac nondum hujus tædio mortem optat.

Quidam codices pro felicis habent felicis.

Miserum est tacere cogi, quod cupias loqui.

Durum est, cum non licet loqui quod velis; nam illi multò minùs licebit facere quæ velis, si loqui non licet.

Miserrima est fortuna, quæ inimico caret.

Felicitas incitat inimicitias: ergò cui nullus invidet, is miserrimus sit oportet.

Malus est vocandus, qui suâ causâ est bonus.

Qui benè facit commodi sui causâ, is malè facit.

Malus, ubi bonum se simulat, tunc est pessimus.

Diffimulata malitia pessima est.

Metus cum venit, rarum habet somnus locum.

Timor abigit somnum. Aut, Non est dormitandum in periculo.

Mori necesse est, sed non quoties volueris.

Aliquando optant mortem homines, cum mori non possint. At semel duntaxat moriendum, nam à morte non datur

datur reviviscere. Hoc dictum adversus eos, qui quoties accidit aliquid in vitâ molesti, mortem optant, quasi liceat reviviscere.

Malè geritur, quicquid geritur fortunæ fide.

Quod à fortunâ pendet, id parum est firmum.

Mortuo qui mittit munus, nil dat illi, adimit sibi.

Olim solebant inferias exhibere mortuis; hoc perit vivis, & nihil accipit mortuus. Trochaicus est.

Minor est quàm servus, dominus qui servos timet.

Infra servos est qui servos suos timet, nempe mali sibi *Magis hæres fidus nascitur, quàm scribitur.* (consciis.

Filius nascitur hæres; hæredipeta scribitur. Hoc adversus illos, qui, fraudatis iis quos, natura conjunxit, offensam aliquam res suas ad alienos transferunt.

Malo in consilio fœminæ vincunt viros.

In rebus malis plùs sapiunt fœminæ quàm viri,

Mala est voluptas, alienis assuescere.

Dulcis cibus alienus, sed fœda voluptas est assuescere alienis.

Magnocum periculo custoditur, quod multis placet.

Trochaicus est. Difficile est servare quod expetunt multi, veluti pecuniam, aut formosam uxorem.

Mala est medicina, ubi aliquid naturæ perit.

Medicina quæ lædit naturam, dura est; veluti quæ membrum auferet.

Mala naturæ nunquam doctrinâ indigent.

Ad mala vel citra doctrinâ sumus idonei; virtus discit.

Miseriam nescire, est sine periculo vivere.

Qui sine periculo vivit, is feliciter vivit, vita tuta quamvis humilis, felicissima est.

Malè vivunt, qui semper victuros putant.

Semper enim prorogant in crastinum, si quid est voluptatis, aut bonæ rei.

Maledictum interpretando, facies acrius.

Quidam exculant convitium interpretatione, atque ita magis irritant.

Malè secum agit ager, medicum qui hæredem facit.

Invitat enim ut occidat.

Minus decipitur, cui negatur celeriter.

Minus enim diu sperat, & frustratur leviùs.

Mulat se bonitas, quam irritat injuria.

Boni fiunt mali, si provoces.

Mulier, cum sola cogitat, malè cogitat.

Mulier apud se cogitabunda, aliquid mali volvit in animo: pudor enim cohibet eum sexum, qui abest in solitudine.

Malefacere qui vult, nusquam non causam invenit.

Malis nuiquam deest occasio malefaciendi.

Malevolus semper suâ naturâ vescitur.

Etiamsi deest præmium maleficii, tamen malevolus fruitur suâ malitiâ, & vel gratis malus est.

Multos timere debet, quem multi timent.

Quem multi timent, hunc pauci amant. Is igitur vicissim timeat oportet à quibus timetur.

Malè imperando summum imperium amittitur.

Summum imperium est bene imperare: id amittitur malè imperando. Aut, Nullum imperium tam potens, quod non amittitur, si tyrannicè imperes.

Mulier quæ nubit multis, multis non placet.

Malè audiunt vulgò, quæ æpiùs mutant maritum: Aut infelices sunt, aut incontinentes, aut inconstantes, aut morosæ. Quæcunque enim nubit marito secundo, priorè displicuit à quo divertit.

Malum consilium est, quod mutari non potest.

Nunquam te involvas huiusmodi nodo, ut explicare te non possis. Hunc verum adjecimus ex Aulo Gellio.

Nihil agere, semper infelici est optimum.

Qui infortunatus est in rebus gerendis, huic optimum est in otio vivere.

Nihil peccant oculi, si animus oculis imperet.

Oculos inculamus, quasi ministrent occasionem malorum cupiditatum: at animus in culpâ est, qui oculis non imperat.

Nihil proprium ducas, quod mutari possit.

E :

Nihil

Nihil existimes verè tuum ac perpetuum, quod possit auferri.

Non cito ruinâ perit vir, qui ruinam timet.

Fortasse sic legendum, ut sit Trochaicus.

Non citò perit ruinâ, qui ruinam prætimet: id est, non facîle opprimitur incommodo, qui præcavet incommodum; & non facîle opprimitur periculo, qui periculum observat.

Nescis quid optes aut quid fugias, ita ludit dies.

Iambicus est Tetrameter. Ita ludit tempus & fortunæ vicissitudo, ut sæpè, quæ putâris optima, sentias maximè nocere, & è contrâ.

Nunquam periculum sine periculo vincitur.

Et hic citatur à Gellio. Audendum est aliquo pacto, si cupias effugere periculum. Nam qui timet omnia, nunquam sese explicabit.

Nulla tam bona est fortuna, de qua nil possis queri.

Trochaicus est. Felicitati semper aliquid adjunctum est incommodi.

Nusquâ meliùs morimur homines, quâ ubi libenter vivimus.

Ibì mori optimum, ubi jucundè vivimus. Trochaicus est.

Negandi causa avaro nusquam deficit.

Qui non dat libenter, semper aliquam invenit causam cur non det.

Nimiùm altercando veritas amittitur.

Moderatâ disceptatione veritas excutitur, at immoderatâ perditur. Id quod prorsus accidit sophisticis quibusdam ac rixosis disputatoribus. Hic versus à Gellio citatur.

Quotidie damnatur, qui semper timet.

Qui sibi conscius, semper timet supplicium, is quotidie damnatur.

Quotidie est deterior posterior dies.

Semper ætas vergit in pejus; hoc est, mores hominum indies magis ac magis degenerant.

Ridiculum est odio nocentis, perdere innocentiam.

Trochaicus est. Stultum est sic odisse peccatum, ut ipse peccator,

pecces: ve iuti si quis ob impudicam uxorem veneno tollat
adulterum, & sic puniat adulterium, ut ipse fiat veneficus.
Part beneficii est, quod petitur bene si neges.

Quidam ita molestè dant, ut gratiam amittant beneficium,
Quidam adeò commodè negant, ut videantur dedisse.
Stultum est timere, quod vitari non potest.

Veluti mortem, aut aliud fatale incommodum.
Timidus vocat se cautum, parcum sordidus

Suis quisque vitiis blanditur, eaque extenuat mutatis
nominibus.

Veterem ferendo injuriam, invitas novam.

Et hic citatur ab *Aulo Gellio*. Si finas impunitum pec-
catum, facis ut iterum libeat peccare.

Tam deest avaro quod habet, quam quod non habet.

Hunc Senarium citat *Seneca* in *Controversiis*. Avarus
non magis utitur suis quam alienis; utrisque igitur ex
aquo caret.

Vita misero longa, felici brevis!

Et hunc refert *Seneca*. Infelices laborant vitæ tædio;
felicibus mors ante diem videtur accidere, quòd vitæ
tædium non sentiant.

RODOLPHUS AGRICOLA

Johanni Agricola suo fratri. S. D.

Nihil habeo, mi frater, quod vel ego ap-
tius tibi pro nostrâ necessitudine, ut
qui frater sim tuus, offerre possim: vel
tu potius pro tuâ ætate, ut qui prima
juventæ spatia ingrederis, ex me expe-
ctare debeas, quam ut undecumque pos-
sim, ea tradam tibi, quibus & eruditione ornatior, & vitâ
melior evadas. Idque dignum studiis meis, dignum a-
more nostro arbitror munus, ea parare tibi, quorum usus
non tempore intercidat, non casibus obnoxius sit: sed
quemadmodum natura perpetuo nos devinxit pig-
nore, ita illa quoque, quæ à me accipis, solida perinde
sint

sint,perpetuóque tibi adjumento futura. Quod sic pulchrè
apud Poetam ille monuissè filium videtur, qui inquit.

Disce puer virtutē ex me, verumq; laborē: Fortunā ex aliis.

Et ille quidem, cujus cunctis conatus pendebat ex fortunā, omnis ad fortunam labor dirigebatur: non immeritò virtutis ego tibi hortamenta colligam, qui vitam hactenus eis impendi studiis, quæ verā certissimāque ad virtutem ducunt viā; quæque in rebus humanis quid expetendum sit, quid fugiendum, quid rectè secusque fiat, veluti in speculo, conspiciendū nobis, considerandūque proponunt. Cum sint autem permulta, quæ ad vitæ pertineant institutionem, Græcis Latinisque literis conscripta; egregie imprimis & admirabilis Ilocratis ad Demonicum Parzenesis mihi videtur. Ea enim suavitas est dicendi, is ornatu & (ut itā dicam) sculptura orationis; tanta præterea majestas, utilitas, decor præceptorū, ut si quemadmodum pugiles meditados quosdam nodos nexūsque habent, quibus in certamine subitò, vel non cogitantes etiam utantur: itā nos quoque oporteat certa quædam & ad manum deposita vitæ habere præcepta, quæ omnes nostras, velut ad filum, dirigant actiones, quorumq; tenax infixæ membris nostris memoria, recti nos limitem egredi ubique vetet; hic libellus aptus vel maximè ad hanc rem, atque accommodatus mihi videatur. Eum itaque in Latinum sermonē è Græco converti, rem scrupulosam conatus, ut non meros quoque, quorum ille fuit observatissimus, & schemata, vel (ut nos dicimus) exornationes orationis, quod possem, imitarer: Per similitèr enim cadentia & desinentia, & æquata, & contrā posita, & reliquos id genus ornatus, volvitur oratio. Quorum ut studiosus, præceptor Gorgias Leontinus præceptor ipsius, alique ætatis illius sophistæ fuerunt: itā diligentior ipse, ut secuti ipsum, non affectati viderentur. Hunc ego legendum tibi etiam atque etiam, & ad verbū quoque ediscendum censeo, semperque velit ante oculos tanquam regulam quandam, vitæque præscriptum habendum. Itā fiet ut non solum instruat ortuum, verum animū quoq; emendat. Quemadmodū enim

ad doctrinam præcipuum est, intelligere quæ legas; ità
ad virtutem maximum, facere quæ intelligas.

ISOCRATIS AD DEMONICUM

Parænesis, per Rodolphum Agricola in Græco
in Latinum sermonem iraducta.

IN Multis, Demonice, rebus, multum inveniemus di-
stantes bonorum mentes, atque malorum cogitati-
ones; multò verò maximum accepere discrimen cir-
ca mutuam consuetudinem vitæ. Hi enim præsentis
solum amicos venerantur, alii eos quoq; qui longè
absunt, benevolentiam prosequuntur. Et malorum quidem
amicitias tempus exiguum dissolvit, at bonorum ne omnis
quidem ævi tractus extinguit. Quum putem igitur eos, qui
gloriam expetunt, quique suos eruditioni conatus desti-
nant, bonos & nequaquam malos decere sectari, hanc ora-
tionem donò tibi misi, indicium erga te benevolentiam, sig-
numq; cum Hipponico familiaritatis. Decet enim libe-
ros, quemadmodum facultatum, ità amicitiam quoque pa-
ternæ hæreditatem suscipere. Video autem & occasionem
nobis convenientem, & præsentis nos opportunitatem
temporis adjuvantem. Tu enim erudiri cupis, ego erudire
alios adnitor. Tu sapientiæ studio adhuc teneris, ego de-
ditos illi rectâ viâ deduco. Quicumque autem adhorta-
torias ad amicos suos orationes conscribunt, pulchrum illi
quidem opus assumunt, non tamen circa id, quod est in
philosophiâ præstantissimum, laborant. Qui verò adole-
scentibus præmonstrant, non ea quibus vehementiam in
dicendo consequantur, sed quo pacto vitam moribusque
industrii fiant, tantò magis quam illi audientibus pro-
sunt, quantum interest, quòd illi ad sola ipsos verba con-
formant, hi verò ipsorum quoque facta emendant. Quam-
obrem nos non exhortationem tibi parantes, sed instituti-
onem tibi scribentes, pergemus nostri te consilii partici-
pem facere, quas res oporteat adolescentes desiderare, &

quæ rursus opera vitare, qualibus item hominibus se con-
jungere, & quomodo suam ipsorum vitam instituere vi-
cunque enim vitæ cursum hoc itinere fecerunt, hi soli ad
ipsam virtutem ingenuè adire potuerunt, quâ non res ho-
nestior, non constantior est ullâ: Pulchritudo enim vel
valetudine perit, vel tempore flaccescit. Divitiarum vitio-
rum sunt potius quàm integritatis ministræ: facultatem
nempè delictarum præbentes, & ad voluptatem juvenes in-
citant. Robur prudentiæ conjunctum profuit, sine illâ
vero sapias eum, qui id habet, offendit, & corpora qui-
dem eorum qui se exercent, adornat: industriam vero
mentis obscurat. Virtutis autem possessio, quorum bonâ
fide mentibus ipsa coaluerit, sola consenscit, divitiis
potior, utiliorque generis splendore: quæque fieri neque-
unt ab altis, illa suis viribus subdens, & multitudini me-
tuenda constanter expectat, desidiarum dedecus, laborem
laudem arbitratur. Hoc cognita perfacile est ex gloriâ
certaminum Herculis, operumque à Theseo gestorum, qui-
bus morum præstantia tantum laudis inigne operibus
adjecit, ut omnis temporum posteritas, rebus, quas gesse-
runt, offundere nequierit oblivionem. Sed & tu quoque
memor patris tui vivendi sectar, nonne habebis pulchrum
& domesticum eorum, quæ à me tibi dicentur, exemplum?
Neque enim parvi virtutem faciens, neque locordiarum de-
ditus egit ætatem: sed corpus laboribus exercebat, ani-
mo pericula subibat, neque extra modum divitias expe-
tebat, sed præsentibus quidem fruebatur bonis veluti mor-
talis, gerebaturque curam futurorum velut immortalis. Ne-
que vero contemptè vitam instituerat, sed elegans erat
& magnificus, simulque expositus amicis. Impensius lau-
dabat officio ipsum prosequentes, quàm generis sibi
necessitudine devinctos. Persuadebat enim multò ad
amicitiam efficaciorē esse naturam lege, mores genere,
electiōnem necessitate. Tempus in præsentia nos defi-
ce: et, si omnes illius actiones enumerare pergamus, ex-
aesteque de illis nobis alio erit loco differendum. Nunc
signum quoddam Hipponici sustulimus naturæ, ad quem
velut,

velut exemplar, vitam formes oportet, legemque tibi mo-
 res illius patres, & imitatore te æmulumque virtutis pa-
 ternæ præbeas. turpe namque fuerit, pictores pulcherri-
 ma quæ, ut exprimere animantium, & liberos non imitari
 ind. It nam paren. um. Existimes autem nullum ita pugi-
 lem contra adversarios suos, decere meditari, sicut te con-
 siderare, quo pacto cum patris tui ratione vivendi decer-
 tes Fieri autem non potest, ut animum quisquam taliter
 formet, nisi multis antè honestisquæ præceptis fuerit ex-
 pletus. Corpora namque moderatis laboribus, animus ve-
 rò actionibus honestis roborantur. Experiar igitur brevi-
 ter ea tibi exhibere, quibus observandis in vitâ plurimum
 videaris virtutibus additurus, & gloriam cunctos apud
 homines consequuturus.

Primùm quidem piè divina colas. non solùm sacrificans,
 verum etiam quod juraris præstans. Illud enim affluentia
 opum est signum, hoc morum probitatis in licium.

Numen venerare semper quidem, præsertim quod civitas:
 sic enim simul videberis sacra Deo facere, legibusque ob-
 temperare.

Talem te exhibeas erga parentes, quales exhibere se tibi
 voles ex te progenitos.

Firma te exercitationibus corporis, non iis quæ robori, sed
 quæ sanitati conducunt. Id assequeris, si desinens laborare,
 tolerando adhuc laborari suffices.

Neque in risum proclivis esse velis, neque in verba confi-
 dens: illud enim stulti est, istud furentis.

Quæ factu turpia sunt, ne dictu quidem putes honesta.
 Fac assuescas non tristis esse, sed cogitabundus: propter illud
 enim ferox, propter hoc providus esse credèris. Putes in pri-
 mis dece et te modestiam, pudorem, justitiam, temperantiam;
 istis enim omnibus contineri probitas adolescentium videtur.
 Neque latitatum te, si turpe quippiam feceris speres: ut e-
 nim alios celes, te ipsum tamen conscium habebis.

Deum time, parentes honora, amicos reverere, legibus obe-
 di, voluptates sectare gloriæ junctas: oblectatione enim cum
 honestate

honestate nihil est melius, sine illâ verò nihil est peius.

Obtrectationes devites, tametsi fuerint falsæ: vulgus enim veritatem ignorat, opinionemque potius spectat.

Sic facito cuncta, velut neminem celaturus: tametsi enim parumper occultes, postea tamen detegêris.

Plurimum tibi opinionis adjunges, si appareat ea te non facere, quæ, si fuerint ab aliis facta reprehendas.

Si cupidè didiceris, multa quoque disces. Quorum habes doctrinam cû meditationibus custodias; at quæ nescis, cæ præceptis adjuuge doctrinæ. Æquè namque turpe est, eum, qui utilem audit orationem, non addiscere, & cui datur ab amicis munus aliquod, non recipere.

Vitæ etiam studio percipiendæ eruditiones impende: sic enim difficulter ab aliis inventa faciliè tibi percipere continget. Puta multitudinem præceptionum multis opibus esse potiozem: istæ enim celeriter dilabuntur, illæ in omne permanent tempus. Sola enim rerum omnium immortalis est sapientia.

Nè pigeat longum facere iter ad eos, qui conducibile aliquid docere profitentur. Turpe namque fuerit mercatores tanta transire maria, quo cumulationes suas opes efficiant: adolescentes verò nè terrâ quidem sustinere proficisci aliquo, quatenus meliorem suam faciant mentem.

Moribus fac ut sis comis, verbis autem affabilis: est autem comitatis, benignè obvios appellare: affabilitatis, familiariter cum ipsis verba communicare. Benignum te præbeas cunctis: optimis autem utâris. Sic & illis inimicus non eris, & istis amicus fies.

Neque crebrò convenias eosdem: neque diù cum eis agas de eisdem: S A T I E T A S enim omnium.

Exerce spontaneis te ipsum laboribus, ut adactos quoque perferre queas.

A quibus turpe est, animum vinci, eorum omnium temperantiam exerce, lucri, iræ, voluptatis, doloris.

Id autem continget, si lucrum putaveris id, quod gloriam augeas, non quo divitiis addas. In irâ si talis sis adversus peccantes, qualis delinquenti tibi esse alios velles: in jucundis

si turpe putaveris, servis te tuis imperare, voluptatibus vero servire; in adversis, si alienas respicias calamitates, tibi quod homo sis, in memoriam subinde reducas.

Verborum magis quam pecuniarum deposita tuere: decet namque viros iurejurando se fideiorem præstare.

Consentaneum puta, perinde malis non credere, quemadmodum fidem bonis habere.

Quæ nolis efferrî, nemini dixeris: nisi tantundem expediat taceri, & tibi dicenti, & illis qui audierint.

Iusjurandum adactum propter duas accipio causas, vel ut ipsum turpi crimine exolvam, vel ut amicos tuos in magnis periculis servem. Pecuniarum autem gratiâ per nullum Numen iuraveris. Videberis enim aliis pejerare, aliis pecuniarum cupidus esse.

Nullum fac amicum, nisi exploraveris an te, quo pacto prioribus sit usus amicis. Spera namque ipsum erga te futurum talem, qualis & erga illos fuit.

Tardè fias amicus, factus autem da operam, ut permanear, Tantundem enim de decoris est, & nullum amicum habere, & crebrò subinde amicos mutare.

Neque cum damo amicos probes, nec inexpertus ipsorum esse velis: Hoc autem facis, si & cum nullius indigeas, te similes indigere, & illa quæ vulgari nihil referat; velut occultanda concedas: deceptus enim opinione, nihil offendes: non deceptus, mores illorum rebus fictis nosces. Amicos proba, & ex vitæ adversitate, & ex periculorum societate. Aurum enim igne perspicimus, amicos verò inter adversa cognoscimus.

Amicis hoc pacto uteris commodissimè: si non, ut ab eis rogeris, expectes, sed pollicens ultrò ipsis in tempore succurras: & quæ putes turpe, & ab inimicis superare injuriis, & ab amicis superari beneficiis.

In familiaritate proba non solum malis tuis indolentes, verum etiam bonis non invidentes: Multos enim, qui cum infelicibus mœrent, prosperitatis illorum invidia torquet.

Absentiam amicorum fac memineris apud præsentem, ut rationem etiam istorum quoque absentium habere videaris.

Circa vestitum elegans, non splendidum esse velis, Est autem ele-

elegantis quidem esse magnificum, splendidi verò profusum. Ama rerum non immensam possessionem, sed moderatam perfruitionem.

Contemne divitiarum studio occupatos, atque iis, quæ habent, uti nescientes. Simile namque contingit illis, quod equum possidenti bonum & equitare nescienti.

Adiuvare divitias tibi, pecunias scilicet atque possessiones comparare. Sunt autem pecunia illorum, qui rectè ipsis frui sciunt: possessiones, qui ipsis uti queunt.

Dilige quas habes facultates, duas ob causas, ut & magnum aliquod damnum resarcire, & amicis probis laborantibus possis opem ferre ad reliquum, vitæ usum non plus a quo, sed moderatè ista concupisce. Amplectere quidem præsentia, quærâsque meliora.

Nulli calamitatem exprobraris, communis enim est fortuna, & futurum incertum.

Bonis benefac: honestus enim thesaurus est gratia, quæ bono viro debetur.

Si malis benefacias, simile tibi contingit, quod qui alienos canes pascunt. Illi enim danti sicut temerè accurrenti allatrant: mali quoque eos, qui prosunt, sicut qui nocent, similiter offendunt.

Adulantes aversare perindè atque fallentes: utrîque enim cum eis fides habetur, injuriâ afficiunt eos, qui sibi crediderunt.

Si amplexus fueris amicos, qui ad pessima gratifcentur, non habebis unquam, qui tibi ad ea quæ sunt optima sequendum assistant.

Comem te præbeas iis quibuscum conversaris, & non insolentem: superborum enim factum vix servi quoque perferent, at morum comitatem cuncti benignitèr acceptant.

Eris autem comis, si neque jurgator sis, neque implacida, neque cum omnibus contendas, neque ira eorum, cum quibus agis, celeriter occurras, neque si injustè quidem fuerint irati, sed effervescentibus concedas: deinde ipsos, ubi relanguerit ira, reprehendas. Neque inter ridicula seriis, neque inter seria ridiculis gaudeas. Intempestivum enim ubique est mole-

P A R A N E S I S

sum. Neque ingrati gratiam incas, quod multis eveniat, qui faciunt quidem, sed agrè tamen amicis inserviunt. Neque cupidus fueris, vel culpandi, quia grave est; vel castigandi, quia est acerbum.

Inprimis cave tibi a potandi consuetudine: quod si quando tulcrit tempus, ante ebrietatem surge. Cum fuerit mens vino corrupta, patitur idè quod currus solent, qui suos effuderunt aurigas: Illi namque nullo ordine suis destituti rectoribus feruntur; animus quoque plurima peccat, ratione subversa.

Immortalia sentias, magnitudinem animi præ te ferendo: mortalia verò, moderatè præsentibus persfrundo.

Tanò modestiam meliorem immodestiâ putes, quantum est quod alia quidem omnia perversè facta, lucro sunt eis qui illa admittunt; sola autem immodestia damno afficit eam habentes: plerumque enim quos verbis offenderunt, illis rebus penas luunt.

Quorum conciliare tibi amicitiam velis, boni quippiam de ci prædices apud illos, qui sunt renunciaturi: principium enim amicitia laus est, inimicitia vituperium.

Cum consulis, præterita sumas in exemplum futurorum: latens enim, ex eo quod apertum est, expeditissime poteris cognoscere.

Delibera diù, celeriter verò confice, quod decrevisti.

Optimum puta, contingere nobis à Deo prosperitatem, à nobis ipsis prudentiam.

Quibus de rebus liberè proloqui te pudet, visq; cum amicis aliquibus de iis communicare, verbis velut de alieno negotio utere. Sic enim & illorum sententiam nosces seq; ipsum haudquaquam manifestum reddes.

Cum super tuis rebus aliquem in consilium tibi assumes, considera primùm quo pacto suas ipse res gessit. Qui enim malè administravit res suas, nunquā bene consulat in alienis.

Ità poteris maximè ad consulendum excitari, si calamitates quas offert temeritas spectes. Sanitatis namque tunc præcipue curam habemus, cum valetudinis adversæ dolorem recordamur.

Regum imitare mores, illorumque vitâ rationem sectare: vide-

videberis enim amplecti illos, vel amulari. Itaque apud multitudinem tibi maiorem contingeret laudem assequi, & constantiore regum benevolentia perfrui.

Obsequere legibus, quas reges statuunt: firmissimam tamen legem mores illorum putas: sicut enim, qui Rempublicam gubernat, opus habet populum observare, ita & sub principatu viventem, maxime regem decet honorare.

Magistratu praeditus, nemine ad obscunda ministeria malo utere. Quae enim ille deliquerit, corum in te culpa transferetur.

Ex publicis administrationibus abeas, non opibus cumulati-
or, sed gloria honestior: multis enim opibus praestantior est multitudinis laus.

Nullam rem inhonestam, neque dicto neque facto iuveris: videberis enim ipse talia facere, qualia facientes alios tueris.

Sic te compara, ut aliis superior esse possis, sis tamen a quo contentus, ut iustitiam videaris expetere, non propter imbecillitatem, sed propter aequitatem.

Elige iustam potius paupertatem, quam divitias injustas. Tanto enim praestantior est opibus iustitia, ut illa solis divitiis profuit, haec vero defunctis etiam gloriam praestet, & illi passim improbis contingant, haec malis prorsus sit inaccessa.

Neminem tibi junxeris eorum, quibus iniustitia lucro est, sed potius eos qui propter iustitiam ferunt iacturas. Iustitiam enim etsi nullam aliam re superant injustos, honestam tamen illis antecedunt.

Omnium curam gere, quae ad vitam pertinent, maximeque providentiam tui ipsius exerce; maximum enim in nimo est mens bona in humano corpore.

Operam da, ut sis corpore laborum patiens, animo sapiens, appetens, ut illo perficere possis decreta, hoc decernere sentenda.

Quicquid dicturus es, prius apud animum tuum expemulorum enim cogitationem lingua praecurrit.

Putare rerum humanarum nihil esse firmum, ita nec in speris latitiam gesties, nec in adversis dolore concides.

Duo tibi tempora ad dicendum deputa, vel cum sint alia de quibus exploratum habeas, vel de quibus dicere est neces. Et

PARÆNESIS.

In solis enim istis potior est silentio sermo, reliquis melius fuerit, tacere quàm loqui.

Gaude cum tibi contigerint bona, moderatèque dole, ubi inciderint mala; neutrius tamen animi in aliis esse velis manifestus: Absurdum enim est reconditas in domibus opes asseruare, & cogitationem in propatulo positam circumferre.

Magis dedecus vites, quàm periculum: Oportet enim malis formidabilem esse finem vitæ, probis verò vitam cum turpitudine conjunctam.

Conare imprimis vitam in iuiù collocare: Quod si tamen contigerit in periculum te devocari, quare in bello salutem cum honestâ opinione, & non cum pudendâ famâ: mori namque cunctis providentia decrevit, sed honestè vitâ decedere, & bonis tantum viris proprium natura concessit.

Nec mirum tibi videatur, si multa quæ diximus haud quàm præsentis tuæ conveniunt ætati. Non enim id me latebat. sed statui eâdem operâ & præsentis vitæ consilium tibi proferre, ac futuri temporis monita relinquere, quæ quanto tibi ut usui futura, facile cognoscas: qui vero tibi cum benevolentia consulat, difficulter consequêris. Ut ergo reliqua non alio requiras, sed hinc veluti ex arario proferas, decrevi nihil eorum prætermittere, quacunque tibi possim in consilium ferre. Gratiâ autem habeo Deo ingentem, si quam de te accepi, non me fallat opinio. Plerosque enim videmus, ut his jucundissimis potius quàm saluberrimis delectari, ita & opulentibus à vero amicis potius accedere, quàm illis qui meliora hortentur. Tu verò puto contra instituisse pergere, & iudicium mihi tuam circa reliquum vitæ cultum industriam censens. Qui enim rectissima sibi ipse ogere indicit, consentire sibi non est, cura aliorum ad virtutem exhortantium monita segniter amplecti. Præcipuè excitabit te, ut rerum horum amore tenearis, si perspexeris quod ex iis voluptatibus quam legitimè habeamus. In socordia namque satiantur, & in libidinum studio, continuò sunt labores voluptati adjuncti, enixus verò ad virtutem conatus modestaque institutio, sinceræ semper satioresque referunt oblectamenta. Et illic quidem gavisi primum, postea dolemus: hic

hic post laborem voluptates capimus. In cunctis autem rebus non ita principii meminimus, quemadmodum exitus sensu movemur, plurima enim in vita non propter res agimus, sed consequentium gratiâ elaboramus. Cogita autem quod malis convenit passim, quicquid obvium est agere: hanc enim protinus vita sibi regulam præscripserunt. Bonos verò oportet nequaquam virtutem negligere, vel in multorum incurrere reprehensiones: cuncti enim non perinde oderunt eos qui se fallunt, sicut qui probos esse se jactant, nullâque in re vulgo sunt præferenda. Rectè quidem: nam si eos, qui solis verbis fraudem struunt, improbamus; quomodo eos, qui totâ oberant vitâ, non aspernandos putabimus? meritoque credimus istos non solum in seipos delinquere, sed & fortunæ esse proditores: hæc enim opes gloriâque & amicos peperit, illi verò seipos indignos hac sua felicitate fecerunt. Quod si oportet, eum qui mortalis sit, scrutari conjecturâ cœlestium mentem, eos arbitror in familiarissimis suis maxime ostendisse, quomodo bonis sunt malisque affecti hominibus. Fupiter enim Herculem & Tantalum genuit, quemadmodum fabula tradunt, cunctique credunt: & illum quidem propter virtutem immortalitate donavit: hunc propter improbitatem gravissimis calamitatibus oppressit. Quibus utentem exemplis expetere decet honestatem, & non modò his quæ nos diximus, sed ex poetis pulcherrimum quòdque ediscere, & reliquos eruditos si quid dixerunt utile; scrutari. Quemadmodum enim videmus apem omnibus flosculis incidentem & de unoquoque optima carpentem: ita oportet, quæ vitæ disciplinam expetunt, nullius rei rudes esse & undiq; quæ sunt utilia colligere. Vix enim quis hac diligentia, naturæ poterit errata superare.

FINIS.